

PƆLU KALATA'N M'Ɔ LILI MƆA HELELI NWANLIN KOLINTI ASƆNIN MMA'N-MƆ'N

M'Ɔ wƆ nun'n

Anun Kolinti ti Akayi mân nun anun kulo kpili kpa. Ene be fele mân sƆ'n Gelesi, Ɔ wƆ Aboloci mân nun anun. Ebele menian'n-mƆ sƆ amvan dƆun, ese ajɔmannun ebƆ'n y'Ɔ ti bé junman Ɔ. PƆlv lili junman ebele afve kƆn sala nsian Ɔ bƆli AsƆnin'n (Junman 18). Mele mƆ PƆlv 'kele kalata ehi'n, anun Ɔ wƆ Azi mân nun anun kulo'n mƆ be fele yí Efezi nun asu. Kolinti asƆnin mma'n mmie-mƆ nun bé asƆnin nun anun kalata walí tɔli PƆlv ke kosuan'n-mƆ mƆ b'a bisa'n, Ɔ mán bé yí nwƆn asan.

Ke ye nwun yí PƆlv kalata ehɔnɔn-mƆ anun'n, Ɔ man sƆanlan y'Ɔ kele man yí Ɔ. Kalata ehi, anianman SƆsƆtenun yê PƆlv manɔn Ɔ heleli Ɔ (yí ti 1.1). Anianman sƆ'n ti Kilisi sƆanlan, nan kɔsu ye nzi man yí nwƆn ejɔle fíí.

PƆlv a hye kalata ehi nun anun nnyuan. Alimva lika die'n (yí ti 1-6), ye nwun yí ke PƆlv nun anianman'n-mƆ b'a li amannɛ a yue, nan kɔsu ejɔle kpɔle nsan wƆ nun m'Ɔ juɔ PƆlv Ɔ: (1) asƆnin mma'n-mƆ a bubu bé nwƆn nun (yí ti 1.10-4.21), (2) sƆanlan kƆn nun yí sɔ ayɔ nun a la (yí ti 5), (3) asƆnin mma'n mmie-mƆ sanman sanman bé nwƆn bé mƆ be nzi man Nyanmian nun anyunnun (yí ti 6). Ehika ati, PƆlv le kan kele asƆnin mma'n-mƆ ke be sésie anyunnunguasɛ ejɔle sƆ'n-mƆ, nán be tánlan wƆ anɔvannze nun.

Lika'n m'ò tò sò nnyuan'n (yí ti 7-16), Pòlv lè man bé kosuan'n-mò anwòn asan. Ò lè kan ajaa nùn anwòn ejòlè (yí ti 7). Ò lè kannzv bé kè bè síe bé nwòn yè wò amvan'n-mò anwòn (8.1-11.1). Ò lè kan yé Mìn Alie nùn anwòn ejòlè (11.2-34). Ò lè kan kele bé kè bè kpónndè Wawè Nwannzan-nwannzan nùn acedie'n m'ò boka asònin'n, esè bóbò, bè nánndi wò ehulo nun (12-14). Ò lè kan ewuetinngè nùn ejòlè (yí ti 15). Kalata nùn agualie nun (yí ti 16), Pòlv lè kan kele bé kè ò 'ba sìn bé nwòn elò, ò de Zoluzalemòn elò ehianfòe'n-mò keti'n mò bè lè tǔ'n ò fa kò. Èsè ò lè bisa bé ahùn.

Ahùn ebisa

¹ Mìn Pòlv mò Nyanmian a hulo ò'a fèlè mìn maan m'an kaci Kilisi Zozi bǎfòe'n, mìn nòn yé nianman Sòsòtènin, yé yê yè lè kele kalata ehì ò.

² Yè lè kele kalata ehì yè nwan emò Kolintì asònin mma'n-mò. Emò asònin'n tì Nyanmian diè. Nyanmian a fa emò ete'n-mò ò'a hye emò, ò'a man emò a yò nwannzan-nwannzan, ò fi junman'n mò Kilisi Zozi a li'n dunman nun. Ò'a fèlè emò kè emò nòn Kilisi Zozi bè yó munmuan kùn bè tánlan anwòntie nun. Ò'a fèlè emò nòn asònin mma'n-mò mò bè wò kulo kulo'n-mò kwalaa asu'n. Bè de yé Mìn Zozi Kilisi bè di kè yé kùsv yè de yí yè di'n.

³ Yè 'bisa emò ahùn. Yé Sù Nyanmian Kpili nòn yé Mìn Zozi Kilisi, bè yéyila emò sò, bè nwún emò anwòn anwunnvoe, bè mán emò alva cíci bé nwòn.

Asina

⁴ Nyanmian nanndi Zozi Kilisi sò ò'a nwun emò anwòn anwunnvoe. Anwunnvoe sò'n mò Nyanmian a nwun emò nùn ati, cian daa mìn da yí asi. ⁵ Ò sanlìn kè, kemò emò nòn Zozi Kilisi a yò

kun'n, Nyanmian a buka emə man emə dedi nun a hə yí nyunnun kpa. Ɔ a man emə si yí nwɔn ejɔle'n kpa, ɛsɛ emə si yí nwan ejɔle'n kan kpa. ⁶ Afi, Kilisi anwɔn ejɔle'n mɔ emə tili nun a sɔ ndian kpa wɔ emə afian. ⁷ Ɔ man emə mɔ be le nwɔnnde mele mɔ yé Min Zozi Kilisi 'ba yi yí nwɔn kele'n, emə mmian man Nyanmian aɛɛɛ fíi anwɔn. ⁸ Nyanmian 'man emə jinlan bé ja nun kpunndiin dede ɔ kɔ ju yí ayueliɛ. Yí diɛ anin cian mɔ Zozi Kilisi kɔ a'n, sɔanlan fíi nnyan man emə anwɔn ejɔle ɛte ɔ ngran man. ⁹ Nyanmian diɛ, ɔ nnaka man sɔanlan. Yí yê ɔ'a fele emə ke emə nun yí Wa Zozi Kilisi m'ɔ ti yé Min'n yó kun ɔ.

Asɔnɔn nun anun mmubue'n

¹⁰ Anianman-mɔ, min 'sɛle emə min bɔtɔ bé ke yé Min Zozi Kilisi dunman nun, emə mán bé afian sé, nan nán be bubu bé nwɔn nun. Emə mán bé ajɔnlɔn yó kun. Emə mán bé nwan sé bé nwɔn kpa bɔkɔɔ. ¹¹ Afi, anianman-mɔ, balasua'n mɔ be fele yí Kolowe nun anwɔn menian a a yi mín anzɔti ke akpɔlɔwa a tɔ emə afian. ¹² Akpɔlɔwa sɔ'n y'ɔ le ke sɔanlan bie jasɔ a, yí nwan: “N wɔ Pɔlɔ afan”, bie kɔsɔ nwan: “N wɔ Apɔlɔsɔ afan”, bie kɔsɔ nwan: “N wɔ *Sefasɔ afan”, bie kɔsɔ nwan: “N wɔ Kilisi afan.” ¹³ Hei! Yí ti, emə jɔnlɔn ke kulo sɔanlan nun Kilisi sɛ ɔ? Asɔ mín, Pɔlɔ, mín yê n wuli kɔlɔwa nun asɔ wɔ emə dunman nun ɔ? Asɔ Pɔlɔ dunman nun yê be sɔnɔnlɔn emə ɔ? Cɛɛɛ! ¹⁴ Nan min 'da Nyanmian asɔ ke m'an nzɔnɔn man emə anun bie fíi ke bian'n mɔ be fele yí Kilisipusi'n ɔ nun Gayiyusi ala. ¹⁵ Ɔ man sɔanlan fíi ngɔala ɔ nze man ke be sɔnɔnlɔn yí wɔ mín dunman nun. ¹⁶ Ɛsɛ n zɔnɔnlɔn bian'n mɔ be fele yí Sitefanasɔ'n nun yí sasɔ'n-mɔ. Be yi bé

a, mun nne nni man ke n zɔnɔnlɔn sɔanlan ngacile biekun ɔ. ¹⁷ Afɔ Kilisi a nzɔan man mɔn ke m mɔla n zɔnɔn sɔanlan. Nan ɔ sɔanlɔn mɔn ke m mɔla m mɔ yɔ Ejɔlekpa'n n gɛle menian'n-mɔ. Ejɔlekpa sɔ'n mɔ mun bɔ'n, nɔn kulo sɔanlan dasannin ngele ejɔle ɔ. ɔ sanlɔn ke se kulo sɔanlan dasannin ngele ejɔle yɛ mun bɔ a, anɔn Kilisi ewue'n m'ɔ wuli kulɔwa nɔn asɔ'n tɔ mgban.

Kilisi kulɔwa nɔn anwɔn ejɔle'n

¹⁸ Ehi, Kilisi ewue'n m'ɔ wuli kulɔwa nɔn asɔ nɔn anwɔn ejɔle'n, ɔ tɔ kwasianzɛmɔn ejɔle man menian mɔ be le minlin'n. Nan yɛ mɔ y'a nyan yɛ ti'n, ejɔle sɔ'n tɔ Nyanmɔan tunmin. ¹⁹ Afɔ b'a hele wɔ Ehele Ejɔle nɔn anɔn ke Nyanmɔan nwan:

Min 'ba man ngelefɔe'n-mɔ kaci sɛnvɔe.

Min 'ba sɛci bɛ mɔ be le ajɔnlɔn nɔn ajɔnlɔn'n.

²⁰ Nan ɔ tɔ sɔa a, anɔn bengelefɔe'n halɔ nin? Zufɔ'n-mɔ mɔ be sɔ *mala'n anaan Geleki'n-mɔ mɔ be sɔ jujɔ'n, bɛ bengelefɔe'n halɔ nin? Nyanmɔan a hele ke eyuadi ehi anɔn ngele'n tɔ kwasianzɛmɔn!

²¹ Eyuadi'n nɔn yɔ ngele m'ɔ sɔ'n, ɔ'a nnwun man ke Nyanmɔan sɔ ngele ɔ. Ehi ka ati, Kilisi ewue'n m'ɔ wuli kulɔwa nɔn asɔ anwɔn ejɔle'n mɔ ye kan'n, eyuadi'n bu yɔ kwasianzɛmɔn. Nan kɔsɔ Nyanmɔan nanndɔ ejɔle sɔ nɔn asɔ, ɔ de bɛ mɔ be de be di'n ngɔan. ²² Zufɔ'n-mɔ kulo ke be nwun asinbenwɔn ninngɛ bɛ nyɔnsɔ nɔn b'a le b'a li. Geleki'n-mɔ kɔsɔ kulo ke be fa bɛ muonun bɛ ti anɔn ngele'n dede be nwun Nyanmɔan. ²³ Nan yɛ diɛ, Zozi Kilisi mɔ b'a bɔbɔ yɔ kulɔwa nɔn asɔ nɔn anwɔn ejɔle yɛ ye kan ɔ. Ejɔle sɔ'n juji Zufɔ'n-mɔ. Bɛ mɔ be tɔ man Zufɔ nɔn anyunnun an, ejɔle sɔ'n tɔ kwasianzɛmɔn. ²⁴ Nan bɛ mɔ Nyanmɔan a fele bɛ yɔ nwɔn'n, Zufɔ o, m'ɔ

tɪ man Zufɔ ɔ, bé kwalaa be nwun yí ke Nyanmɪan tunmin'n wɔ Kilisi anun, esɛ Nyanmɪan ngele'n wɔ Kilisi anun. ²⁵ Afɪ, menian'n-mɔ bu ke Nyanmɪan a sɛ. Nan kɔsɔ yí esɛɛ mɔ ɔ'a sɛ'n, ɔ sɪ ngele ɔ tala menian'n-mɔ ngele mɔ bé nwan be sɪ yí sɔnman'n. Menian'n-mɔ nwan Nyanmɪan tɪ efɔan. Nan kɔsɔ, yí efɔan m'ɔ tɪ'n, ɔ le anwɔnsele ɔ tala menian'n-mɔ anwɔnsele mɔ bé nwan be le yí sɔnman'n.

²⁶ Anianman-mɔ, emɔ muonun tó bé nyɪn be nían bé afian ke emɔ mɔ Nyanmɪan a fele be yí nwɔn'n, ngelefɔe a nzɔn man nun, tunminfɔe a nzɔn man nun, dihyɛ kɔsɔ a nzɔn man nun. ²⁷ Nan Nyanmɪan die, like mɔ eyuadi'n bu yí kɔasɪanzemɔn'n y'ɔ fa ɔ gua ngelefɔe'n-mɔ anyun-nun asɪ ɔ. Esɛ like mɔ menian'n bu yí betɛɛ'n y'ɔ fa gua m'ɔ yɔ sɪ nɪn anyunnun asɪ ɔ. ²⁸ Esɛ like mɔ menian'n-mɔ mmu man yí bie'n, m'ɔ tɪ mgban mgban bé nyunnun'n yê Nyanmɪan fa ɔ sɛci mɔ be bu yí ke ɔ tɪ kpa sɔnman nɪn ɔ. ²⁹ Nyanmɪan yɔ yí sɔ nán kulo sɔanlan fíí a ndu man yí nwɔn ɔ'a ngele man yí. ³⁰ Ɔ sanlɪn ke Nyanmɪan adawɔlɔman yê emɔ nɔn Zozi Kilisi a yɔ kɔn. Nyanmɪan adawɔlɔman, Zozi Kilisi a hele yé ngele. Ɔ'a man y'a yɔ sɛsɛ, ɔ'a man yé nwɔn a tɪ esɛ ɔ'a man y'a nyan yé tɪ. ³¹ Ɔ'a man Ehele Ejɔle nɪn a kpɪn sɔ. Yí nwan:

*Sɔanlan mɔ yí nwan ɔ le tu yí nwɔn'n,
anɪn ɔ tú yí nwɔn wɔ like mɔ yé Mɪn a yɔ nɪn anwɔn.*

2

Ejɔlekpa'n mɔ Pɔlv bɔ'n

¹ Ehi, anianman-mɔ, mele mɔ m mali emɔ anwɔn elɔ m mɔli Nyanmɪan nɪvɪalɛ nɪn Ejɔlekpa'n n geleli

emɔ'n, m'an ngolo man mɔn nɔan nun anaan m'an ngele emɔ ke mɔn sɔ ngele. ² Afi anun ɔ wɔ mɔn kunnun ke se mɔn ba emɔ anwɔn elɔ a, Zozi Kilisi m'ɔ wuli kulɔwa nun asu nun angɔnmɔn ala anwɔn ejɔle yê mɔn 'kan ɔ. ³ Ehika ati, mele mɔ m malɔ emɔ anwɔn elɔ'n, n noli mɔn nɔan nun, ese anun mɔn sulo, mɔn nɔan wɔsu mɔn kpa. ⁴ Ejɔle mɔ n ganlɔn ɔ nɔn Nyanmɔan ninng'e'n mɔ n gekeleli emɔ'n, m'an ngolo man mɔn nɔan nun m'an gele man emɔ ke mɔn sɔ ngele. Nan tunmin sɔ, Nyanmɔan Waw'e'n muonun a man emɔ a nwun yɔ ke ejɔle sɔ'n ti ananhɔle. ⁵ Ɔ man emɔ dedi'n mɔ emɔ le yɔ'n, ɔ fi man kulo sɔanlan ngele'n m'ɔ sɔ nun anwɔn. Nan emɔ dedi'n mɔ emɔ le yɔ'n fi Nyanmɔan tunmin nun anwɔn.

Nyanmɔan ngele'n

⁶ Nan kusɔ ngele ejɔle kɔn yê mɔn 'ba han mɔn kele menian mɔ bé dedi nun a tin wɔ Nyanmɔan ninng'e'n-mɔ anun ɔ. Ngele ejɔle sɔ'n, ɔ fi man mân ehɔ anun, ese ɔ fi man bé mɔ be sie mân ehɔ mɔ bé tunmin'n 'ba yue nun elɔ. ⁷ Nan ngele ejɔle sɔ'n, ɔ ti Nyanmɔan nɔiale nun ngele ejɔle. Ɔ'a fa ɔ'a fia menian'n-mɔ. Asannan nán Nyanmɔan a sesie mân'n, ɔ yɔli ajɔnlɔn ke ɔ 'man ye tanlan yɔ anunminnyanmɔn nun anun bie. Ehika ati, ɔ'a yɔ nɔiale nun ngele ejɔle sɔ'n ɔ'a hele yé. ⁸ Mân ehɔ anun menian mɔ be le tunmin'n fɔi a nnwun man ngele sɔ'n. Se ɔ ti ke be nwunlin yɔ a, ahan b'a mmubɔ man yé Mɔn m'ɔ le anunminnyanmɔn'n kulɔwa nun asu. ⁹ Ehele Ejɔle'n le kele ke Nyanmɔan nwan:

*Like mɔ sɔanlan fɔi anyɔn bɔli man yɔ lé,
mɔ sɔanlan fɔi tɔli man yɔ nwɔn ejɔle lé,
mɔ ese sɔanlan fɔi jɔnlɔnlin man yɔ nwɔn lé'n,*

*like sɔ'n yê Nyanmian fa man menian
mɔ be kulo yí nun ɔ.*

¹⁰ Yé diε, Nyanmian nanndi Wawε Nwannzan-nwannzan nun asu ɔ'a yi nvialie nun like sɔ'n ɔ'a hele yé. Ɔ sanlin ke, Wawε Nwannzan-nwannzan'n diε, ɔ kɔala ɔ nwun ninnge'n-mɔ kɔalaa yuein. Nyanmian muonun nyihye ninnge'n-mɔ m'ɔ fia kpa'n, Wawε Nwannzan-nwannzan'n nwun yí. ¹¹ Kulo sɔanlan afan kusɔ, cele ke sɔanlan sunsunmin'n m'ɔ wɔ yí nun'n yê ɔ si yí bu ejɔle'n kɔalaa ɔ. Ke ɔ ti yí nun ala anin, Nyanmian Wawε'n kusɔ y'ɔ si Nyanmian abu ejɔle'n kɔalaa ɔ. ¹² Yé diε nán eyuadi ehi anun wawε'n yê ɔ wɔ yé nun ɔ. Nan Nyanmian Wawε'n y'ɔ wɔ yé nun ɔ. Ɔ man ye kɔala ke ye nwun ninnge'n-mɔ kɔalaa mɔ Nyanmian a fa a man yé'n. ¹³ Ehika ati, se ye le kan ninnge sɔ'n-mɔ anwɔn ejɔle ye kele menian'n-mɔ a, ye nva man kulo sɔanlan ngele ye ngan man bé nwɔn ejɔle. Nan Nyanmian Wawε'n ngele diε'n yê ye fa ye kan ninnge sɔ'n-mɔ anwɔn ejɔle ɔ. Ɔ man se ye le kan ejɔle ye kele bé mɔ be le Wawε nun an, wawε nun ninnge'n-mɔ anwɔn ejɔle yê ye kan ɔ. ¹⁴ Sɔanlan m'ɔ le man Nyanmian Wawε'n, ɔ ngɔala ɔ mmu man Nyanmian Wawε sɔ nun ejɔle nun ananhɔle. Yí nyunnun an, ejɔle sɔ'n ti kɔasanzemɔn, ɔ ngɔala ɔ ndi man yí bu. Ɔ sanlin ke wawε nun yê be bua ndεε ɔ. ¹⁵ Sɔanlan mɔ Nyanmian Wawε'n wɔ yí nun'n, ɔ kɔala ke ɔ bua ninnge kɔalaa ndεε. Nan kusɔ yí muonun diε, sɔanlan fíi ngɔala man yí ndεε bua. ¹⁶ Ehele Ejɔle'n le kele ke Nyanmian nwan:

Nwan yê ɔ si yé Min ati anun ajɔnlin ɔ?

Nwan yê ɔ kɔala ke ɔ tu yí fɔ ɔ?

Nan yé dié, Kilisi ajɔnlɔn'n yê ye le yí ɔ.

3

Nyanmian junman'n mɔ yí ngɔa'n-mɔ di'n

¹ Ɔ man mín dié, anianman-mɔ, m'an ngɔala man ejɔle kan kele emɔ ke menian mɔ Nyanmian Wawe'n wɔ bé nun ɔ. N jɔjɔli n geleli emɔ ke be jɔjɔ be kele mân ehi anun menian'n-mɔ'n ke be jɔjɔ be kele mmatoɔnman mɔ b'a fa bé nwɔn b'a man Kilisi'n. ² Nán alie m'ɔ yɔ nɔnnɔe yê n vali m manlɔn emɔ ɔ. Nan nyafɔsue yê n vali manlɔn emɔ ɔ. Ɔ sanlɔn ke emɔ ngɔala man alie di. Enɛ nɔn enɛ bɔbɔ muonun, emɔ ngɔala man alie di. ³ Ɔ sanlɔn ke emɔ tɛ bɔ bé bala'n ke mân ehi anun menian'n-mɔ bɔ yí'n. Sunmin cɔan'n mɔ emɔ kulo bé kunnun, ɔ nɔn butule elie m'ɔ wɔ emɔ afian'n, ɔ kele ke emɔ kacili man. Emɔ abalabɔ'n tɛ ke mân ehi anun menian nga'n-mɔ dié'n. ⁴ Emɔ anun kɔn bie jasɔ a, yí nwan: “Mín sɔanlan dié'n y'ɔ le Pɔlv.” Kɔn biekun nwan: “Mín sɔanlan dié'n y'ɔ le Apolɔsv.” Nán kulo sɔanlan nyɔle y'ɔ le ehi ɔ?

⁵ Nan Apolɔsv y'ɔ le nwan? Pɔlv y'ɔ le nwan? Nyanmian ngɔa ala yê ye tɛ ɔ. Ɔ nanndɛ yé sɔ ɔ'a man emɔ a nyan dedi. Yé nunhan kɔn biala a yɔ like'n mɔ yé Mɔn manlɔn yí ke ɔ y'ɔ'n. ⁶ M'an lua baka baa'n, Apolɔsv kɔsv a gugua sɔ nzue, nan Nyanmian y'ɔ man ɔ'a fifi ɔ. ⁷ Ɔ man sɔanlan'n m'ɔ kɔ lua'n ɔ nɔn nunhan'n m'ɔ kɔ gugua sɔ nzue'n, bé bie tɛ man like fíí, nan Nyanmian m'ɔ man ɔ fifi'n y'ɔ le dunman ɔ. ⁸ Sɔanlan'n mɔ ɔ'a lua'n ɔ nɔn mɔ ɔ'a gugua sɔ nzue'n, bé munnyuan be se. Nyanmian 'ba nian sɔanlan kɔn junman dié'n m'ɔ kɔ li nɔn anwɔn ɔ ce yí like. ⁹ Ɔ sanlɔn ke, yé menian

nnyuan'n, ye ti amanngban wɔ Nyanmian junman nin anun. Nan emɔ die, Nyanmian ebo'n y'ɔ le emɔ. Eɛ emɔ ti sua mɔ Nyanmian a si ɔ.

¹⁰ Ɔ nanndi Wawe nun junman'n mɔ Nyanmian a fa a man mɔn ke n ni nin asu, m'an wula sua sɔ nin abu. M'an li junman sɔ'n ngele su ke be mɔ be le si sua'n be kpain'n yɔ yɔ'n. Sian die, sɔanlan fufɔle le fɔla su. Nan nunhan kɔn biala m'ɔ le fɔla sua nin asu'n, ɔ nian yɔ nyin. ¹¹ Ɔ sanlin ke Zozi Kilisi yɛ b'a fa b'a wula sua sɔ nin abu ɔ. Sɔanlan fii kɔn ngɔala man ke ɔ fa like fufɔle wula yɔ bu. ¹² Menian mmie-mɔ 'ba fa esika emanlan, anaan jete, anaan nyɔbue mɔ be mian yɔ nwɔn kpa be fa be fɔla sua nin asu. Mmie-mɔ kɔsu 'ba fa mmaka anaan ndile, anaan nyɔ be fɔla sua nin asu. ¹³ Cɔan mɔ Nyanmian 'bua menian'n-mɔ ndee'n, be 'nwun sɔanlan kɔn biala junman die m'ɔ lili'n. Ɔ sanlin ke, be 'ba fa sɔn be sa sɔanlan kɔn biala junman'n m'ɔ lili'n be nian. ¹⁴ Sɔanlan mɔ sɔn nin a nnyala man yɔ like die m'ɔ kɔ fa kɔ fɔla sua nin asu'n, sɔanlan sɔ'n, ɔ 'nyan nun like kpa. ¹⁵ Nan sɔanlan mɔ sɔn'n kɔ yala yɔ like die m'ɔ kɔ fa kɔ fɔla sua nin asu'n, sɔanlan sɔ'n, ɔ nnyan man nun like. Ɔ 'nyan yɔ ti lili, nan kɔsu, ɔ ti ke sɔanlan mɔ ɔ'a tɔ sɔn nun ɔ'a fite ɔ.

¹⁶ Emɔ muonun si yɔ fɔɔn ke Nyanmian asɔnin sua'n y'ɔ le emɔ, Nyanmian Wawe'n wɔ emɔ anun. ¹⁷ Eɛika ati, se sɔanlan kɔn bubu Nyanmian asɔnin sua nin an, sɔanlan sɔ'n, Nyanmian kɔsu 'bubu yɔ nun bɔkɔɔ. Ɔ sanlin ke Nyanmian sua'n ti nwanzan-nwanzan. Sua sɔ'n kɔsu y'ɔ le emɔ.

¹⁸ Sɔanlan fii n'ɔ laka laka yɔ nwɔn. Se sɔanlan kɔn bu yɔ nwɔn ke ɔ si mɔn eɛi anun ngele nin an, anin ɔ kaci kɔasɔfue, nɔn ɔ'a nwun ngele. ¹⁹ Ɔ

sanlin ke mân ehi anun ngele'n ti kvasianzemvun wə Nyanmian anyunnun. Ɔ man Ehele Ejole'n le keke ke Nyanmian nwan: *Ngelɛfve'n-mə ngele mə be kə bə nun anun yê Nyanmian fa ci bé ɔ.* ²⁰ Eɛe yí nwan: *Yé Mɪn sɪ ke ngelɛfve'n-mə ajɔnlɪn'n ti nvuin.* ²¹ Ehika ati, bie fíí n'ɔ fa sɔanlan ɔ tu yí nɔan nun. Ɔ sanlin ke ninnge kwalaa ti emə die. ²² Pɔlv o, Apolɔsv o, *Sefasɪ o, mân nin o, ngvan o, ewue o, mɛle'n mə ye wə nun o, ɔ nɔn m'ɔ le ba nin o, yí kwalaa ti emə die. ²³ Nan emə die, emə ti Kilisi die yê Kilisi ti Nyanmian die.

4

Kilisi mməfve'n-mə

¹ Ehika ati, mɪn kulo ke emə nwun yé ke ye ti Kilisi ngva, ye ti menian mə Nyanmian a fa yí nvialie nun ananhəle ejole'n ɔ'a wula yé sa nun ke ye hán yí nwɔn ejole ye héle emə. ² Like kwalaa m'ɔ cian man sɔanlan mə be kə fa junman be kə wula yí sa nun'n y'ɔ le ke ɔ mán be nwún yí ti anun ke ɔ ti ananhələfve. ³ Mɪn die, se emə bua mɪn ndɛɛ o, anaan menian'n-mə bua mɪn ndɛɛ o, ehi fíí nvali man mɪn nwɔn. Eɛe bəbə, mɪn muonun mɪn mmua man mɪn nwɔn ndɛɛ. ⁴ Ɔ ti ananhələ, mɪn ti'n nze man mɪn ke m'an yɔ ete. Nan kɔsv nán ehi y'ɔ keke ke n di sɛsɛfve ɔ. Ɔ sanlin ke yé Mɪn y'ɔ bua mɪn ndɛɛ ɔ. ⁵ Ehika ati, se cian'n m'ɔ 'fa bua ndɛɛ'n juli man angɔnmian an, nán be bua sɔanlan fíí ndɛɛ. Emə nwónnde maan yé Mɪn bála kwalaa. Ninnge m'ɔ fɛfia awosin nin anun'n, ɔ 'ba tu yí kwalaa fite jawe nun. Menian'n-mə nvialie nun ejole m'ɔ wə bé ahɔnlɪn nun'n, yé Mɪn 'ba man be nwun yí. Cian sɔ'n yê Nyanmian 'ba yi sɔanlan kɔn biala aye wə yí junman'n m'ɔ lili nin anwɔn ɔ.

⁶ Anianman-mɔ, m'an fa ehi kwalaa mɔ m'an han'n m'an tɔ Apolɔsɔ nun mɪn muonun yɛ nwɔn m'an hele emɔ like. Anyɪndala'n mɔ bɛ nwan: "N'ɛ kan tala mɔ b'a hele nun asɔ'n", mɪn kulo ke yɛ nwɔn nvandɔhɔn nun anun, emɔ suan be ti yɪ bu. Emɔ anun bie le man atɪn ɔ njinlan man sɔanlan kɔn afan ɔ ndu man yɪ nwɔn ɔ ngele man kɔn. ⁷ Ɔ sanlɪn ke wɔ mɔ ɛ bu wɔ nwɔn ke ɛ ti kpa tala wɔ manngɔn'n-mɔ'n, wɔ muonun ɛ ti wɔ dɪɛ sɛ? Nzu yɛ ɛ le yɪ mɔ nɔn Nyanmɪan y'ɔ manlɪn wɔ ɔ? Nyanmɪan yɛ ɔ'a fa ninngɛ kwalaa ɔ'a man wɔ ɔ, nan nzuke ati yɛ ɛ fa tu wɔ nwɔn ke nɔn Nyanmɪan yɛ ɔ falɪ manlɪn wɔ ɔ?

⁸ Kɪkaala dɪɛ, emɔ asa a han ninngɛ'n kwalaaatin. Emɔ a nyan bɛ nwɔn a yue. Emɔ a kaci mmelemgbɪn b'a san yɛ nwɔn. Mɪn kulo ke emɔ kaci mmelemgbɪn sakpa, nɔn yɛ kɔsɔ ye nɔn emɔ a li belemgbɪn sɔ'n. ⁹ Afi, mɪn nwun yɪ ke yɛ mɔ ye ti Zozi Kilisi mmɔfɔɛ'n, Nyanmɪan a fa yɛ a sie menian'n-mɔ kwalaa anzin. Ye ti ke menian mɔ bagua nun yɛ be kun bɛ ɔ. Ɔ sanlɪn ke be yɪ yɛ be kele mɔn bɔndɪn'n, be yɪ yɛ be kele nyanmɪansɔ mmɔfɔɛ'n-mɔ ɔ nɔn menian'n-mɔ kɔsɔ. ¹⁰ Kilisi dunman nun, menian'n-mɔ bu yɛ ke sɛnvɔɛ. Nan emɔ dɪɛ, emɔ nɔn Kilisi b'a yɔ kɔn emɔ a nwun ngele. Ye le man anwɔnsɛle, nan emɔ dɪɛ, emɔ le anwɔnsɛle. Menian'n-mɔ mmu man yɛ like fɪ, nan emɔ dɪɛ, be lile emɔ anwunno. ¹¹ Bɪci ehi, ehɔɛ nɔn nzuhɔɛ le kun yɛ, ye nnyan man taladɪɛ ye nwula man. Menian'n-mɔ le bu yɛ. Ye nnyan man lika ye ndanlan man, ye nanndɪ nun. ¹² Yɛ muonun ye fa yɛ nwɔn ye ti, nɔn y'a nyan yɛ nɔan nun alɪ y'a li. Be 'kpɛ yɛ nzɔba a, anɪn ye le yeyila bɛ sɔ. Be 'kele yɛ

ahulɔwa a, anin ye le tila ye ahunlin. ¹³ Menian'n-mɔ 'seɔi ye dunman an, ye nde man be so. Biɔi non biɔi, menian'n-mɔ bu ye ke eyuadi nin anun ewula. Be bu ye ke fɔfɔe so ewula.

¹⁴ Nan ke mun kele ejɔle so'n-mɔ mun gua emɔ anyunnun asi ɔ. Nan mun kulo ke mun tu emɔ fɔɔ ke min mma mɔ mun kulo be kpa ɔ. ¹⁵ Ɔ sanlin ke, se bɔbɔ menian akpu bulu tɔnɔge emɔ wɔ Kilisi atin nin asɔ a, emɔ asi'n y'ɔ le min. Min ye m mɔli Kilisi anwɔn Ejɔlekpa'n n geleli emɔ ɔ. ¹⁶ Ehika ati, mun kan mun kele emɔ ke emɔ nian min enanndie die nin asɔ, be nanndi. ¹⁷ Ɔ man m'an soan Timote emɔ anwɔn elɔ. Ɔ ti min wa mɔ mun kulo yi kpa ese ɔ nanndi ye Min atin nin asɔ ananhɔle nun. Ɔ 'ba hele emɔ ke mun kpɔn mun nanndi Kilisi atin nin asɔ'n. Atin so nin anwɔn ejɔle ye min kele yi lika kwalaaatin Asɔnin'n-mɔ anun ɔ.

¹⁸ Emɔ mmie-mɔ le tu be nɔan nun, be jɔnlin ke m mma man emɔ anwɔn elɔ. ¹⁹ Nan se ye Min bua a, min 'ba a emɔ anwɔn elɔ ele nsan ehi anun. Se min ju elɔ a, ye min 'ba nwun atubenwɔn mma so'n-mɔ ɔ. Nan be nɔan nun etue nin ala ye min 'fa min nwun be ɔ. Nan se be tunmin'n mɔ be le yi'n fi Nyanmian elɔ a, min 'ba nwun yi. ²⁰ Ɔ sanlin ke, Nyanmian Belemgbin Mân'n ti man be nɔan nun etue ejɔle, nan ɔ ti tunmin ejɔle. ²¹ Benin ye emɔ kulo ɔ? Asɔ emɔ kulo ke n vá mgbele m mála n vín emɔ, anaan m mála n jíɔi emɔ alɔa ɔ?

5

Asɔnin nin anun abalabɔ ete'n

¹ Be kannɔ ke emɔ mmalasua ejɔle non mmelenzua ejɔle m'ɔ la emɔ anwɔn'n, be bɔbɔ muonun mɔ

be nzi man Nyanmian'n, be ngo yo man yi so. M'an ti ke emo anun kun nun yi si ayi'n da. ² Esuan kpa m'o di ke emo sun be fwan swanlan sua fi Asonin nun anun'n, kanngv emo die emo anwvny yê be tu o. ³ Min die, anwvonnaan nun an, n nnvny man emo afian elo, kvsu wawe nun an, min nun emo yê ye wo elo. Yê Min Zozi dunman nun, swanlan'n mo o'a li ejole ete so'n, m'an bua yi ndee dada angvnmvny ke n wo emo afian. ⁴ Se emo yia a, n wo emo afian wawe nun. Yê Min Zozi tunmin'n 'ba jinlan emo anzin. ⁵ Emo wula swanlan so nun awvba *Satan asa nun maan nyian hvn yi nan cian mo ye Min Zozi ko sa ko a'n, anvn swanlan so nun ekala'n nyan ngvan.

⁶ Emo anvan nun etue'n ti man kpa. Emo nzi man ke fali ayile kaan sua mo be ko fa be ko wula fali'n maan o tu o? ⁷ Emo yi ete so'n fi emo afian maan emo anwvny ti kpa bokoo. Se emo yo yi so a, emo 'ba kaci fali fvfole mo ayile nnvny man nun o. Emo a kaci ke fali fvfole dada angvnmvny bobo. O sanlvn ke ye *Paki feti die nun a bo yi bu. Afv Kilisi m'o ti ke ye Paki bua baa'n, b'a hun yi b'a yi ye ti tee. ⁸ Ehi ka ati, se ye 'di ye feti nun an, nan be man fali ayile daba tanlan ye kpaon nun anun. Nan man ati anun ete nun basa basa fali ayile'n tanlan emo asitanlan nun anun. Nan emo kpvvnde anwvntie nun ananhole kpaon die'n mo fali ayile nnvny man nun'n.

⁹ Ehi, min kalata'n mo n geleti emo nun anun, n ganlvn ke menian mo be tvn ajaa'n, emo nun be nan be san nun. ¹⁰ M'an nze man emo ke nan be jvjo be mo be nzi man Nyanmian mo be gua mvn nun anun be tvn ajaa, be ti anyvnbvnb, be wua anaan be so amvan nun elo. Se yi so a, anvn emo fi mvn nun anun be tu! ¹¹ Nan mvn kele ke nan man emo nun

swanlan mɔ yí nwan ɔ ti Kilisi diɛ, kɔsu ɔ tɔn ajaa, ɔ ti anyinbulɔ, ɔ sɔ amvan, ɔ ti ngɔndɔnmgbɔ, ɔ ti kɔnɔnmɔnnzan anaan awofvɛ'n, swanlan sva, nán man emɔ nɔn yí san nun. Nán man emɔ nɔn yí bɛ wula bɛ sa talie kɔn anun bɔbɔ.

¹² Bɛ mɔ bɛ ti man Kilisi diɛ'n, sɛ bɛ 'bua bɛ ndɛɛ e, sɛ bɛ mmua man bɛ ndɛɛ e, nán mín ejɔlɛ ɔ. Nyanmian muonun yê ɔ 'bua bɛ ndɛɛ ɔ. ¹³ Nan menian mɔ emɔ nɔn bɛ wɔ eku kɔn anun'n, asɔ yɛ ngɔala man kɛ yɛ bua bɛ ndɛɛ ɔ? B'a hɛlɛ wɔ Ehɛlɛ Ejɔlɛ nɔn anun kɛ Nyanmian nwan: *Emɔ fvan abɔlɛfvɛ'n fi emɔ afian.*

6

Bɛ nwɔn esanman'n

¹ Ehɪ, sɛ emɔ anun kɔn nɔn yí nianman bie nyan ejɔlɛ a, ɔ yɔ sɛ m'ɔ yaci Nyanmian menian'n-mɔ ebele ɔ fa ejɔlɛ'n kɔ ahɪnlɔnnvie maan bɛ di yí bɛ mɔ bɛ nzɪ man Nyanmian nɔn aja sɔ ɔ? ² Emɔ nzɪ man kɛ cɪan bie dede Nyanmian menian'n-mɔ yê bɛ 'bua mân nɔn anun menian'n-mɔ kwalaa ndɛɛ ɔ? Nán sɛ cɪan bie dede Nyanmian menian'n-mɔ yê bɛ 'bua mân nɔn anun menian'n-mɔ kwalaa ndɛɛ a, anun ejɔlɛ nganngan sva yê emɔ ngɔala man yí di ɔ? ³ Emɔ nzɪ man kɛ cɪan bie dede, yé yê yɛ 'bua nyanmiansɔ mmɔfvɛ'n-mɔ ndɛɛ ɔ? Nán sɛ yé yê yɛ 'bua bɛ ndɛɛ a, anun mân ehɪ anun ejɔlɛ yê emɔ ngɔala man yí di ɔ? ⁴ Nan emɔ diɛ, sɛ ejɔlɛ tɔ emɔ afian an, menian mɔ Asɔnɔn'n mmu man bɛ like nɔn aja sɔ yê emɔ sanman bɛ nwɔn ɔ. ⁵ Mun kan maan nyian tɔ emɔ anyɪnsɔ. Yí ti, ngɛlɛfvɛ baa kɔnmgbɔ nnɔn man Asɔnɔn nɔn anun mɔ sɛ ejɔlɛ tɔ a, ɔ kwalaa kɛ ɔ sesie anianman'n-mɔ afian ɔ? ⁶ Sɛ

ejɔle tɔ anianman nnyuan afian an, anun kanngu menian mɔ be nzi man Nyanmian nun aja su yê be fa ejɔle'n be kɔ ɔ?

⁷ E sanman'n mɔ emɔ sanman bé nwɔn be jinlan bagua nun be yi ndee'n, dada angɔnmɔn, ɔ kele ke ɔ'a nyɔ man ye. Nzuke ati yê emɔ nyaci man menian'n-mɔ maan be nzisi man emɔ ɔ? Nzuke ati yê emɔ nyaci man menian'n-mɔ maan be nni man emɔ ndunlunmun ɔ? ⁸ Kanngu emɔ muonun yê emɔ sisi bé nianman'n-mɔ be di bé ndunlunmun ɔ.

⁹ Emɔ muonun si yí fɔ́n ke menian mɔ be yɔ ete'n, be nnyan man asitanlan wɔ Nyanmian Belemgbin Mân nun anun elɔ bie. Nán be laka laka bé nwɔn. Menian mɔ be yɔ satɔlifɔe nyɔlie, bé mɔ be sɔ amɔan, bé mɔ be tɔn ajaa, bé mɔ be kpɔnnde bé nwɔn, ¹⁰ bé mɔ be wua, bé mɔ be ti anyinbulu, bé mɔ be ti kɔnɔnmɔnnzan, bé mɔ be ti ngɔndɔnmgbɔ anaan be ngan man ananhɔle, menian sɔ'n-mɔ ngɔ nnyan man asitanlan wɔ Nyanmian Belemgbin Mân nun anun elɔ bie. ¹¹ Daba, ke anun emɔ anun mmie-mɔ ti yí nun anun. Nan Nyanmian a ti emɔ anwɔn fi ete nun anun, ɔ'a fa emɔ ɔ'a yɔ yí die, ɔ'a man emɔ a yɔ sese wɔ yí nyunnun yé Mɔn Zozi Kilisi nun yé Nyanmian Wawe'n dunman nun.

Be fá bé sɔanlan baka'n be wúla yé Mɔn anunminnyanmɔn

¹² Emɔ anun mmie-mɔ nwan: “Mɔn kɔala mɔn yɔ like biala mɔ mɔn kulo ɔ.” Ɔ ti ananhɔle, nan kɔsu yí kɔalaa ti man kpa mman man emɔ. Mɔn kɔala mɔn se ke: “Mɔn kɔala mɔn yɔ like biala mɔ mɔn kulo ɔ”, nan kɔsu mɔn ngɔala man ke mɔn yaci mɔn nwɔn maan like biala fa mɔn yɔ yí kanga. ¹³ Emɔ nwan: “Alie ati yê be bɔli kɔe ɔ, yê kɔe kɔsu ati yê be bɔli

alɛ ɔ.” Ɔ ti ananhɔlɛ, nan kɔsɔ Nyanmian 'ba seɔi ninngɛ nnyuan sɔ'n-mɔ. Nan sɔanlan baka'n dɛ, nán satilifɔɛ ɛyɔlɛ ati yê bɛ bɔli ɔ. Ɔ ti yê Mɔn dɛ, yê yê Mɔn kɔsɔ ti sɔanlan baka'n dɛ. ¹⁴ Nyanmian m'ɔ man yê Mɔn fi ewue nun a tinngɛ'n, ɔ 'ba fa yí tunmin'n ɔ man yê kɔsɔ yɛ fi ewue nun yɛ tinngɛ. ¹⁵ Ɛmɔ si kɛ ɛmɔ anwɔnnaan'n ti Kilisi anwɔnnaan kpa bɔkɔɔ. Asɔ ɔ ti kpa kɛ n vá Kilisi anwɔnnaan'n sin mɔn nɔn balasua m'ɔ si tutu'n yɛ hán yɛ bɔ nun ɔ? Cɛɛ! ¹⁶ Anaan, asɔ ɛmɔ nzɔ man kɛ belenzua kɔn m'ɔ kɔ fa yí nwɔn kɔ bɔ balasua m'ɔ si tutu'n, anɔn ɔ nɔn yí b'a kaci anwɔnnaan kɔn ɔ? Ɔ sanlin kɛ, Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n nwan: *Bé menian nnyuan'n, bɛ 'ba kaci sɔanlan munmuan kɔn.* ¹⁷ Nan sɔanlan m'ɔ kɔ fa yí nwɔn kɔ bɔ yê Mɔn'n, ɔ nɔn yí bɛ kaci sɔanlan munmuan kɔn wɔ wawɛ nun.

¹⁸ Ɛhika ati, ɛmɔ nwánndi satilifɔɛ ɛyɔlɛ'n. Ɛtɛ biala mɔ sɔanlan kɔ yɔ'n, ɔ ngan man yí nwɔnnaan'n. Nan sɔanlan m'ɔ ti satilifɔɛ'n, ɔ yɔ ɛtɛ ɔ kan yí muonun yí nwɔnnaan'n. ¹⁹ Asɔ ɛmɔ nzɔ man kɛ ɛmɔ sɔanlan baka'n ti Wawɛ Nwanzan-nwanzan'n mɔ Nyanmian a fa a man ɛmɔ'n sua ɔ? Wawɛ sɔ'n wɔ ɛmɔ anɔn. Ɛmɔ muonun nzɛ man bɛ nwɔn kɔn. ²⁰ Nyanmian a tua ɛmɔ ati kalɛ ɔ'a to ɛmɔ. Ɛhika ati, ɛmɔ fá bɛ sɔanlan baka'n bɛ wúla Nyanmian anunminnyanmɔn.

7

Ajaa nin anwɔn ɛjɔlɛ'n

¹ Afi sian dɛ, kosuan'n mɔ ɛmɔ hɛlɛli mín kalata bɛ bisali mín'n, ɛ 'nwun yí mmua'n. Ɔ ti kpa man belenzua kɔn kɛ n'ɔ ja bala. ² Nan kɔsɔ satilifɔɛ

εὑχόμε'ν μαρτὰ τολο'ν dunman nun, οὐ τί κπα κε belenzua kòn biala já yí yí yê balasua kòn biala kusv já yí hun. ³ Οὐ δι κε belenzua'n di yí yí anwòn εἰχόμε, balasua'n kusv di κε οὐ δι yí hun anwòn εἰχόμε. ⁴ Balasua'n le man tunmin yí muonun yí swanlan baka nún asv. Yí swanlan baka'n tí yí hun diε. Belenzua'n kusv le man tunmin yí muonun yí swanlan baka nún asv. Yí swanlan baka'n tí yí yí diε. ⁵ Nán be tua bé nwòn nna. Εμὸ κβαλα κε βέ νvan σε βέ nwòn be fa temvøn be yò asvøn. Σε temvøn so'n sún an, anún atún wò nun κε yí daba'n. Σε ο'α nyò man so a, εμὸ ngò hvála man nun so kón. *Satan κβαλα κε οὐ laka εμὸ maan εμὸ τὸ yí ngaa nún anún. ⁶ Μὸ μῦν kan μῦν kele εμὸ'n, οὐ τί afvtu nan nán mala οὐ. ⁷ Μῦν kulo κε ahan menian'n-mò κβαλαa kaci κε mín. Nan kusv οὐ le swanlan kòn acedie diε μα Nyanmian a fa a man yí οὐ, εἰ diε le yí ngvnmún, εἰ diε le yí ngvnmún.

⁸ Εἰχόμε μα μῦν kan μῦν kele mmianznin, mmalasin nòn kunlannvve'n-mò'n y'ò le κε οὐ τί κπα man εμὸ κε εμὸ tánlan κε n di yí'n. ⁹ Nan σε εμὸ nian nán be ngvála man nun so a, anún εμὸ já bala anaan bian. Οὐ sanlín κε σε εμὸ ja bala anaan bian an, οὐ τί κπα tala κε εμὸ kò li bé εbvε'n.

¹⁰ Afí bé μα be tí abufvε'n kusv, nán mín yê μῦν kan οὐ, nan yé Μῦν muonun yê οὐ le kan οὐ. ¹¹ Balasua m'ò ja bian'n, n'ò yila yí hun. Σε οὐ yila a, n'ò ja bian kón. Σε οὐ kulo a, οὐ nòn yí hun be sésie bé afian be já. Belenzua'n kusv n'ò yila yí yí.

¹² Βέ bv nga'n-mò (Μῦν muonun yê μῦν kan οὐ, nán yé Μῦν yê οὐ le kan οὐ.) Σε Asvøn nún anún belenzua kòn ja yí yí μα yí yí'n ngò man asvøn'n, σε yie so'n kulo κε οὐ nòn yí tanlan nun an, belenzua'n n'ò yila yí. ¹³ Yí so kvmgba nun ala, σε Asvøn nún

anun balasua kɔn ja bian mɔ yí hun'n ngɔ man asɔnɔn'n, sɛ huan sɔ'n kulo kɛ ɔ nɔn yí yí bɛ tanlan nun an, ɔ tíe, n'ɔ yíla yí. ¹⁴ Afɛ balasua'n m'ɔ kɔ asɔnɔn'n dunman nun, yí hun mantan Nyanmian kɔkɔ. Belenzua'n kɔsɔ m'ɔ kɔ asɔnɔn'n dunman nun, yí yí mantan Nyanmian kɔkɔ. Sɛ ɔ tɪ man sɔ a, emɔ amma'n-mɔ tɪ kɛ menian mɔ bɛ nzɪ man Nyanmian kɔsɔ anɔn bɛ nɔwɔn a tɪ.

¹⁵ Sɛ kɔsɔ nunhan'n m'ɔ ngɔ man asɔnɔn'n, sɛ belenzua nun o, sɛ balasua nun o, mɔ yí nwan ɔ 'yíla'n, bɛ yáci yí maan ɔ yíla. Ebele nun anun, anɔn belenzua'n anaan balasua'n m'ɔ kɔ asɔnɔn nun a nyan alaje. ɔ sanlɔn kɛ Nyanmian a fele yé kɛ ye tánlan anzɔnɔnjɔ nun. ¹⁶ Wɔ balasua'n mɔ a fa wɔ nɔwɔn a man Kilisi'n, asɔ ε kɔala ε nɔwɔn yí fɔ́ɔn kɛ ε 'man wɔ hun fa yí nɔwɔn man Nyanmian? Anaan wɔ belenzua'n mɔ a fa wɔ nɔwɔn a man Kilisi'n, asɔ ε kɔala ε nɔwɔn yí fɔ́ɔn kɛ ε 'man wɔ yí fa yí nɔwɔn man Nyanmian?

¹⁷ Ehi, sɛ ye yí ajaa nun anɔwɔn ejɔle di'e'n nun an, ɔ di kɛ sɔanlan kɔn biala nanndi atɔn'n mɔ Nyanmian a hele yí nun asɔ. Kɛ anɔn ɔ kpɔn tɪ yí mɔ Nyanmian a fele yí'n, ɔ fá yí sɔ. Anɔn ejɔle mɔ mɔn kan mɔn kele emɔ nun anɔn. Ejɔle sɔ'n mɔ m'an han'n, ɔ tɪ mala man Asɔnɔn'n-mɔ kɔalaatin. ¹⁸ Wɔ mɔ Nyanmian 'fele wɔ a, anɔn b'a kpɛ wɔ mmian nun'n, man wɔ like tánlan ebele. Wɔ kɔsɔ mɔ Nyanmian 'fele wɔ a, anɔn bɛ kpɛli man wɔ mmian nun'n, man wɔ like tánlan ebele. ¹⁹ Sɛ b'a kpɛ wɔ mmian nun o, sɛ bɛ kpɛli man wɔ mmian nun o, nán ehi yê ɔ cian ɔ. Like m'ɔ cian'n y'ɔ le Nyanmian mala nun asɔ elie'n. ²⁰ Kɛ anɔn sɔanlan kɔn kpɔn tɪ yí mɔ Nyanmian a fele yí'n, ɔ fá yí sɔ. ²¹ E tɪ kanga

yê Nyanmian a fele wó ɔ? N'ε di yí nwɔn yale. Se ε kuala ke ε sɔn ebele ε nyan fanwɔndi a, anɔn sɔn ebele. ²² Ɔ sanlɔn ke kanga mɔ yé Mɔn kɔ fele yí'n, anɔn yé Mɔn a man ɔ'a nyan fanwɔndi. Sɔanlan kɔsɔ m'ɔ di yí ti anwɔn mɔ yé Mɔn kɔ fele yí'n, anɔn ɔ'a kaci yé Mɔn kanga. ²³ Nyanmian a tua emɔ ati kale ɔ'a to emɔ. Ehika ati, nán be kaci menian'n-mɔ nganga. ²⁴ Anianman-mɔ, ɔ ti ananhɔle, ke sɔanlan kɔn biala kpɔn ti yí mɔ Nyanmian a fele yí'n, ɔ fá yí sɔ ɔ nɔn Nyanmian be tánlɔn.

Mmiannzin nɔn mmalasin nɔn kunlannvɛ'n-mɔ anwɔn ejɔle diɛ'n

²⁵ M'ɔ tɔ de mmiannzin nɔn mmalasin'n-mɔ anwɔn ejɔle diɛ'n, yé Mɔn a ngan man nun ejɔle ɔ'a ngele man mín. M'ɔ wɔ mín muonun mín ajɔnlɔn nun'n yê mɔn kan nɔn ɔ. Ɔ se ke emɔ de ejɔle sɔ'n be di. Ɔ sanlɔn ke, yé Mɔn a nwun mín nwɔn anwunnvɛ ɔ'a man m'an kaci ananhɔlefɔe. ²⁶ Emian ngacile dɔvɔn mɔ ye wɔ nun'n dunman nun, mɔn de mɔn di ke ɔ ti kpa ke sɔanlan kɔn biala há ke ɔ ti yí'n. ²⁷ M'ɔ ja bala'n, n'ɔ yila yí. M'ɔ nja man bala'n, n'ɔ kpɔnnde bala. ²⁸ Nan se wó belenzua'n wó nwan ε 'ja bala a, anɔn a nyɔ man εte. Se talua'n kɔsɔ nwan ɔ 'ja bian an, anɔn ɔ'a nyɔ man εte. Nan kɔsɔ bé mɔ be le ja bé nwɔn'n, be 'ba nwun bé nyɔnsɔ cɔan daa. Mɔn ngulo man ke emɔ nwun bé nyɔnsɔ.

²⁹ Anianman-mɔ, ejɔle'n mɔ mɔn kan mɔn kele emɔ'n y'ɔ le ke mɛle'n ti tika. Yí ti kɔkaala diɛ, bé mɔ be ja bala'n, be tánlan ke be nja man bala. ³⁰ Bé mɔ bé lva a bɔ'n, be y'ɔ ke bé lva bɔlɔ man. Bé mɔ be le di fe'n, be y'ɔ ke be le nni man fe. Bé mɔ be to ninngɛ'n, be y'ɔ ke be le man like fíí. ³¹ Bé mɔ be le mân ehɔ

anun ninng'e'n, be yó ke be le man like fíí. Ǿ sanlín ke mân ehi mǿ ye wǿ nun'n, ǿ 'sín.

³² Mún ngulo man ke nzusue tǿ emǿ anwǿn fíí sua. Svanlan m'ǿ nja man bala'n, yé Mún ninng'e'n-mǿ anwǿn akpǿnndan ala yê ǿ bu ǿ. Like m'ǿ yǿ a, ǿ kǿ sǿ yé Mún anyín'n, yê ǿ yǿ ǿ. ³³ Nan belenzua m'ǿ ja bala'n, mân nún anun ninng'e'n-mǿ anwǿn yê ǿ jǿnlín ǿ. Like m'ǿ yǿ a yí yí di fè'n yê ǿ yǿ ǿ. ³⁴ Ejǿle'n yǿ sua a, anún belenzua nún anyín wǿ ninng'e nnyuan anwǿn. Balasua anaan talua kǿsu m'ǿ nja man bian'n, yé Mún ninng'e'n-mǿ anwǿn akpǿnndan ala yê ǿ bu ǿ. Se like yê ǿ le yǿ o, se ejǿle yê ǿ le susu o, ǿ fa yí svanlan baka'n kwalaa wula yé Mún asa nun. Nan balasua m'ǿ ja bian'n, yí dié mân nún anun ninng'e'n-mǿ anwǿn y'ǿ jǿnlín ǿ. Like m'ǿ yǿ a yí hun di fè'n yê ǿ yǿ ǿ. ³⁵ Ehi mǿ mún kan'n, mún kan mún man emǿ. Nan nán ke mún kan sǿ mún tǿnndǿn emǿ aja nun ǿ. Mún kulo ke emǿ bu be mân'n ke ǿ fata ke be bu yí'n, nán emǿ a fa bé nwǿn b'a bǿ yé Mún kpa bǿkǿ b'a li yí junman'n.

³⁶ Se kǿsu svanlan kún nían nán ǿ tí anyunnun-guasie man yí wa balasua'n ke ǿ le bu aja su, se ǿ tí cinnjún ke ǿ já bian an, anún ǿ fá yí aja. Se ǿ yǿ yí sǿ a, anún ǿ'a nyǿ man ete. ³⁷ Nan se belenzua kǿsu kún si yí hue ke ǿ nja man bala, mǿ nán ke b'a mian yí ke ǿ já bala'n, se ǿ nían yí kunnun nán ǿ'a nja man bala ǿ kǿ huála tanlan an, ǿ tí like kpa. ³⁸ Ǿ man se svanlan kún ja bala a, ǿ tí like kpa. Nan nunhan kǿsu mǿ ǿ'a nja man bala'n, ǿ tí like kpa.

³⁹ Balasua m'ǿ kǿ ja bian'n, ǿ nún yí hun be wǿ nun dede yí hun wu. Se ǿ wu a, ǿ le atún ǿ kwalaa ke ǿ ja belenzua m'ǿ kulo ǿ. Nan kǿsu, ǿ le man atún ke ǿ ja belenzua m'ǿ falí man yí nwǿn manlín man

Kilisi ɔ. ⁴⁰ Nan se ɔ'a nja man bian kún an, ɔ 'di yí nwɔn fe tala ke ɔ kɔ ja bian'n. Ejɔle'n mɔ m'an han'n, mɔn de mɔn di ke mɔn kɔsɔ n ne Nyanmian Wawe'n yê m'an han ɔ.

8

Amvan sɔ naan nun anwɔn ejɔle'n

¹ M'ɔ ti amvan sɔ naan nun anwɔn ejɔle die'n, yê kwalaa ye si nun ejɔle ke emɔ le kpɔn kele'n. Nan like esie sɔ'n, ɔ man be tu bé nwɔn. Like kɔsɔ m'ɔ man be kpasi'n y'ɔ le ehulo'n. ² Swanlan m'ɔ bu yí nwɔn ke ɔ si like'n, anɔn ɔ nzi ɔ ngua man yí bu kpa ke ɔ fata ke ɔ sí yí'n. ³ (M'ɔ cian'n y'ɔ le Nyanmian ehulo'n.) Swanlan m'ɔ kulo Nyanmian'n yê Nyanmian kɔsɔ si yí ɔ.

⁴ M'ɔ ti amvan sɔ naan elie nun anwɔn ejɔle die'n, ye si ke amvan'n ti man yí ti anwɔn like fíí mân nun anun. Mɔ ye si'n y'ɔ le ke Nyanmian ti baa kɔnmgba cein. ⁵ Se bɔbɔ menian mmie-mɔ de di ke anwunno elɔ nɔn asi ewa, ninngɛ dɔɔn wɔ ebele mɔ be sɔ bé, ese b'a fa bé b'a kaci bé mɔn an, ⁶ yê die mɔ ye si'n y'ɔ le ke Nyanmian ti baa kɔnmgba cein. ɔ ti sie mɔ ɔ'a bɔ ninngɛ'n-mɔ kwalaaatin ɔ. Yí dunman nun yê ye wɔ mân nun anun ɔ. Mɔnlan kɔsɔ baa kɔnmgba cein'n y'ɔ le Zozi Kilisi. Yí dunman nun yê ninngɛ'n-mɔ kwalaa wɔ mân nun anun ɔ, ese yí dunman nun yê ye le ngɔan ɔ.

⁷ Nan kɔsɔ menian dɔɔn nzi man ananhɔle sɔ'n. Amvan ejɔle nun a fɔtɔ mmie-mɔ dede se kikaala be di naan sɔ nun an, ɔ yɔ be ke be le di amvan sɔ naan. Kemɔ bé ti tinlin man'n, se be le di alie sɔ nun an, anɔn ɔ yɔ be ke b'a tɔ ete nun. ⁸ Nán alie y'ɔ man yê

enanndi'e'n sɔ Nyanmian anyun ɔ. Se ye di o, se y'a nni man o, ye nnyan man nun like fii.

⁹ Nan kusɔ, emɔ nian bé nwɔn kpa. Fanwɔndi'n mɔ Nyanmian a man emɔ'n, be nánndi yí nwɔn kpa nán bé mɔ be dedi'n tinlin man nun a ndɔ man ete nun. ¹⁰ Afi, wɔ mɔ e si ejɔle'n, se sɔanlan mɔ yí dedi'n tinlin man'n nwun wɔ amɔan sua elɔ ke e le didi a, yí kusɔ yí ajɔnlɔn'n 'man yí anwɔnsɛle ke ɔ hó lí amɔan sɔ like. ¹¹ Anɔn like'n mɔ wɔ nwan e si'n dunman nun, wɔ nianman'n mɔ yí ti yê Kilisi a wu mɔ yí dedi'n tinlin man'n, e le man ɔ minlin. ¹² Se emɔ yɔ sɔ maan emɔ anianman'n-mɔ tɔ ete nun anun an, anɔn Kilisi muonun yê emɔ le yɔ yí ete ɔ. ɔ sanlɔn ke, emɔ man be yɔ like mɔ bé ajɔnlɔn'n man bé ke ɔ ti man kpa. ¹³ Ehika ati, alie mɔ mɔn di a mɔn nianman'n kɔ tɔ ete nun'n, alie sɔ'n, mɔn 'tua, m mman man mɔn nianman'n ndɔ man ete nun.

9

ɔ fata ke Pɔlv nyan yí junman nun anun like

¹ N ne fanwɔndi. N di Zozi Kilisi bɔfɔe. M'an nwun yé Mɔn Zozi muonun mɔn nyɔnsɔ. Junman'n mɔ n nili manlɔn yé Mɔn'n, yí mma m'ɔ suli'n y'ɔ le emɔ. ² Se bɔbɔ mmie-mɔ mmu man mɔn ke n di Kilisi bɔfɔe a, emɔ die, emɔ bu mɔn ke n di Kilisi bɔfɔe. ɔ sanlɔn ke junman'n mɔ n nili m'ɔ man emɔ nun yé Mɔn Zozi b'a yɔ kɔn'n, emɔ ti nzɔle m'ɔ kele ke n di Kilisi bɔfɔe.

³ Se menian kan ke n di man Kilisi bɔfɔe a, ejɔle mɔ mɔn bua bé'n y'ɔ le ke ⁴ mɔn junman'n mɔ mɔn di'n, asɔ ɔ nvata man ke mɔn nyan nun alie mɔn di mɔn nun nzue ɔ? ⁵ Asɔ n nne man atɔn ke mɔn ja asɔnɔn nun anun balasua ke mmɔfɔe'n-mɔ, ke *Sefasɔ nun yé Mɔn anianman'n-mɔ yɔ yí nun ɔ? ⁶ Asɔ ɔ ti kpa

ke mun nun Baanabası yé munnyuan ala yê ye lí junman ye gúa yé nwan alie ɔ?

⁷ Nzalafu benin yê yí muonun ɔ gua yí nwan alie ɔ? Nwan swanlan die yê ɔ yɔ ebo m'ɔ nni man yí ebo nun asu alie ɔ? Swanlan benin yê ɔ sie ayemua m'ɔ le man atin ɔ nyuihyuin man bé nyafusue'n bie a nnun man ɔ? ⁸ Nvanduɔhun ehi-mɔ mɔ m'an fa m'an tu yí nwɔn'n, asu nán ke kulo menian'n-mɔ yɔ yí nun an? Nán ejɔle kɔnmgba sɔ'n kusu yê Moyizi mala'n kan ɔ? ⁹ Afi b'a hele wɔ *Moyizi mala nun anun ke: *Se enale'n le tetia *bele nun asu ɔ kpɔnmgba a, n'ε cici yí nwan'n.* Asu nnale'n-mɔ anwɔn cian Nyanmian ɔ? ¹⁰ Nán yé lili yé dunman nun ati yê ɔ man ɔ'a han sɔ ɔ? Yuo, yé dunman nun ati yê ɔ man b'a hele ejɔle sɔ nun ɔ. Ɔ di ke swanlan'n m'ɔ le futu asi'e'n maan be dua'n, ɔ nun swanlan'n m'ɔ le kpɔnmgbɔ bele'n, be nyan anyɔndasue ke junman'n mɔ be le di'n, be 'nyan nun like. ¹¹ Se y'a han Nyanmian Anwan Ejɔle'n nán ɔ su mma a, emɔ junlin ke mɔ ye le kpɔnnde yí emɔ ebɔ'n sɔnlɔn sɔnman ɔ? ¹² Se mmie-mɔ le atin be didi emɔ anwɔn an, asu ye le man atin ye ndala man bé ɔ? Nan kusu y'a nni man man yí sɔ. Y'a mian yé nyɔn y'a yɔ maan like fíí a mma a nduɔnduɔn man Kilisi Ejɔlekpa nun aja nun.

¹³ Emɔ si yí fóón ke bé mɔ be di Nyanmian awulo nun anun junman'n, Nyanmian awulo nun anun ninnge'n yê be fa be nian bé nwɔn ɔ. Bé mɔ yê be yi tee'n kusu, tee eyie muɔcia nun asu ninnge'n yê be fa be nian bé nwɔn ɔ. ¹⁴ Ke ɔ ti yí nun ala anin. Ɔ sanlin ke yé Mɔn a man atin ke menian mɔ be bɔ Ejɔlekpa'n, Ejɔlekpa sɔ nun anwɔn yê ɔ di ke be didi ɔ.

¹⁵ Nan mín die, ninnge sɔ'n m'ɔ fata ke mun nyan yí'n, m'an nne man bie fíí. Nán ke mun kele emɔ

kalata ehi min bisa maan emo yi man min o. Se min 'wu babo a, o ti kpa. O man swanlin fii ngwala ndu man min ti kele so'n. ¹⁶ Ejolekpa'n mo min bo'n, o ti man like mo min fa min tu min nwan nun o. Nan o ti like mo b'a fa b'a tinndin min o. Se m'an mmo Ejolekpa'n m'an ngele man menian'n-mo a, munnzue ye o 'kan min o. ¹⁷ Se o ti ke min muonun min ti anwon junman mo m'an hulo ye min di a, ahan min man be tua min yi nwon kale. Nan o ti junman mo b'a fa b'a wula min sa nun, se min ngulo man babo a, o se ke n ni. ¹⁸ Anin min ahatusa'n yo le benin? Min ahatusa'n die'n yo le fe elie'n mo min nyan yi mele mo min bo Ejolekpa'n min kele menian'n-mo'n. Ejolekpa'n mo min bo'n, min mgbunnde man ke be tua min yi nwon kale.

¹⁹ N ne fanwondi, n ndi swanlan fii kanga. Nan kusu ke o ko yo nan m'an nyan menian doun m'an man ye Min'n, o man m'an kaci menian'n-mo kwalaa kanga. ²⁰ Min nni man Moyizi mala nun asu, nan kusu ke o ko yo nan min sa a han Zufu'n-mo mo be di mala so nun asu m'an man ye Min'n, o man se min nun be ye ti a, min yo min nwon ke be. ²¹ Be mo be kusu be nni man Moyizi mala nun asu'n, se n wo be afian an, min yo min nwon ke be nan min sa a han be, m'an man ye Min. Nan ke bie a min nyun nzo man Nyanman mala nun o. Cee, nan Kilisi mala nun asu ye min di o. ²² Be mo be dedi'n tinlin man'n, se min nun be ti a, min yo min nwon ke min kusu min dedi'n tinlin man nan min sa a han be, m'an man ye Min. Min fa min nwon min ti min yo like biala nan min sa a han mmie-mo m'an man ye Min. ²³ Ejolekpa nun ati ye min yo ehi-mo kwalaa nan min kusu m'an nyan nun nyila.

24 Emɔ si yí fóón ke bé mɔ be su enwanndie'n, bé kwalaa be nwanndi, nan kusɔ bé nunhan kɔn yê ɔ nyan ɔ. Ehika ati, emɔ nwánndi kpa, nán b'a nyan nun like. 25 Bé kwalaa mɔ be su enwanndie'n, meɛ mɔ be 'kpunndin kpunndin bé akpɔle'n-mɔ anun'n, be totua bé nwɔn ninngɛ kpa. Be yɔ yí sɔ nán b'a nyan enwanndie nun anun kele'n. Kele sɔ'n, ɔ sɛci. Nan yé diɛ mɔ ye le yɔ'n, ye le yɔ ye nyan kele m'ɔ le man sɛciɛ'n. 26 Ehika ati, enwanndie'n mɔ mun nwanndi'n, mín nyn wɔ lika kɔn. N di ke sɔanlan m'ɔ le kɔn ngondin ɔ. Mɔn ndɔ man mín kɔtɔle diɛ nun anwɔnman nun. 27 Ke ɔ kɔ yɔ nán mín mɔ m'an bɔ Ejɔlekpa'n m'an hele menian'n-mɔ'n b'a nyi man mín b'a ndɔ man'n, mɔn buli mín nwɔn kpa, sɛɛ mɔn sie mín nwɔn ye.

10

Be nían bé nwɔn kpa wɔ amwan'n-mɔ anwɔn

1 Anianman-mɔ, ejɔle m'ɔ tɔli yé nan-mɔ meɛ mɔ anun be nɔn Moyizi nanndi ewâ nun anun elɔ'n, mɔn kulo ke emɔ ati kacɔ. Mɔ anun be nanndi ewâ nun anun elɔ'n, Nyanmian manlin like kɔn ke bɔlé wali heleli bé atin'n, sɛɛ ɔ kpacɔli jenvie nun anun maan be nanndi bé ja nun be kpeli yí. 2 Mɔ be wɔ bɔlé nun anun ɔ nɔn mɔ be 'kpe jenvie'n, be sɔnɔnlin bé kwalaaatin ɔ man be nɔn Moyizi yɔli kɔn. 3 Alie kɔnmgba'n m'ɔ fi Nyanmian asa nun'n yê bé kwalaa be lili ɔ. 4 Nzue kɔnmgba'n m'ɔ fi Nyanmian elɔ'n yê bé kwalaa be nɔnlin ɔ. Nzue sɔ'n fi Nyanmian ebɔta'n m'ɔ si bé sɔ nun anun. Ebɔta sɔ'n y'ɔ le Kilisi. 5 Nan kusɔ Nyanmian akunnun a njɔ man bé kwalaa bé nwɔn. ɔ man be wuli ewa nun anun. 6 Ninngɛ sɔ'n-mɔ, ɔ ti ke nzɔle yê be le yi yí be kele yé, nán yé

kusɔ y'a nnyan man ajɔnlɔn ɛtɛ kɛ bɛ. ⁷ Ɔ nvata man kɛ ɛmɔ sɔ amɔan kɛ bɛ nun mmie-mɔ sɔli amɔan'n. B'a hele wɔ Ehele Ejɔle nun anun kɛ: *Menian'n-mɔ kɔ tanlan asɪ bɛ kɔ li like bɛ kɔ nɔn sɔ nzan. Ɛsɛ bɛ kɔ jasɔ bɛ kɔ si yɪ nwɔn abile.* ⁸ Nán bɛ man yɛ yɔ satɪlifɔɛ kɛ bɛ nun mmie-mɔ yɔli yɪ mɔ menian akpɪ abulaa nɔn nsan wuli cɪan kɔnmgbá'n. ⁹ Nán bɛ man yɛ sɔ yɛ Mɪn yɛ nɪan kɛ bɛ nun mmie-mɔ yɔli yɪ mɔ owɔ-mɔ kɪkalɪ bɛ maan bɛ wuli'n. ¹⁰ Nán bɛ juɔ bɛ konvin abɔ, kɛ bɛ nun mmie-mɔ yɔli yɪ mɔ nyanmɪansɔ bɔfɔɛ'n m'ɔ kun sɔanlan'n hunlin bɛ'n.

¹¹ Munnzue sɔ'n m'ɔ hanlin bɛ'n, ɔ tɪ fɔɔ yɛ bɛ lɛ fa bɛ tu ehɪnlɔn-mɔ ɔ. B'a hele ninngɛ sɔ'n bɛ lɛ fa bɛ kannzɔ yɛ, ɔ sanlin kɛ mɛle'n mɔ yɛ wɔ nun ɛwa'n, mán nɪn ayuelɛ a ju. ¹² Ehɪka ati, sɔanlan m'ɔ de di kɛ ɔ jin yɪ ja nun'n, ɔ nɪan yɪ nwɔn kpa nán ɔ'a ndɔ man. ¹³ Sɔnɪan fɪi nɔn man ɛbele mman man ɛmɔ m'ɔ bɔ ɛmɔ sɔ ɔ. Ɔ sanlin kɛ Nyanmɪan tɪ ananhɔɛfɔɛ. Ɔ ngɔala man kɛ ɔ yaci maan sɔnɪan'n bɔ ɛmɔ anwɔnsele nɪn asɔ ɔ. Sɛ sɔnɪan'n tɔ ɛmɔ a, Nyanmɪan 'sesie maan ɛmɔ kwalaa yɪ nyunnun jinlan bɛ di yɪ sɔ kunnunmun.

¹⁴ Ehɪka ati, anianman ehulo mma, ɛmɔ nwánndi amɔan ɛsɔ'n. ¹⁵ Ɛmɔ tɪ menian mɔ bɛ sɪ ngele, ejɔle ehɪ mɔ m'an han m'an hele ɛmɔ'n, ɛmɔ muonun tɪtɪ nɪan. ¹⁶ Yɛ Mɪn nzan'n mɔ yɛ 'nɔn an yɛ da Nyanmɪan asɪ nán y'a nɔn'n, ɔ kele kɛ yɛ nɔn Kilisi yɛ moja nɪn a yɔ kɔn. Kpaɔn'n mɔ yɛ bubu nun yɛ di'n, ɔ kele kɛ yɛ nɔn Kilisi yɛ sɔanlan baka nɪn a yɔ kɔn. ¹⁷ Kpaɔn'n tɪ baa kɔnmgbá cein. Kannzɛ yɛ sɔnlɔn bɔbɔ a, yɛ kwalaa yɛ tɪ anwɔnnaan kɔn. Ɔ sanlin kɛ kpaɔn kɔn sɔ'n tɪ yɛ kwalaa yɛ diɛ.

¹⁸ Ɛmɔ nɪan kɛ daba anɪn Izalayɛ amma'n-mɔ yɔ

yí'n. Bé mɔ be kɔ li naan'n mɔ be kɔ fa be kɔ yi tɛɛ Nyanmian muɔia nin asu be kɔ man yí'n, anin be nun yí a yɔ kun. ¹⁹ Se min kan sɔ a, asu mín nwan amvan'n anaan amvan su naan'n ti like ɔ? ²⁰ Cɛɛ! Nan mín nwan bé mɔ be nzi man Nyanmian'n, nán Nyanmian ye be yi bé tɛɛ'n be man yí ɔ, nan be yi be man wawɛ ete'n-mɔ. Nan mín diɛ min ngulo man ke emɔ nun wawɛ ete'n-mɔ yɔ kun. ²¹ Emɔ ngwala man ke be nun yé Min kangɔ nin anin nán esɛ emɔ a nun wawɛ ete'n-mɔ kusɔ kangɔ diɛ nin anin. Emɔ ngwala man ke be tanlan yé Min tɔbili nin anwɔn be didi nán esɛ emɔ a tanlan wawɛ ete'n-mɔ kusɔ diɛ nin anwɔn b'a didi. ²² Anaan emɔ kulo ke be wula yé Min akpue ɔ? Asu emɔ junlin ke ye le anwɔnsele ye tala yí ɔ?

Be kpɔnnɛ ehɔlin-mɔ ati anwɔn nvasɔɛ

²³ Emɔ kan ke: “Ye kwalaa ye yɔ like biala mɔ ye kulo ɔ.” Ɔ ti ananhɔle, nan kusɔ yí kwalaa ti man kpa mman man emɔ. Ɔ ti ananhɔle ke emɔ kwalaa ke be yɔ like biala mɔ emɔ kulo ɔ, nan kusɔ yí kwalaa mmɔka man emɔ maan emɔ dedi'n ngɔ man yí nyunnun. ²⁴ Swanlan fí n'ɔ kpɔnnɛ yí ti anwɔn nvasɔɛ, nan ɔ kpɔnnɛ ehɔlin-mɔ diɛ.

²⁵ Like mɔ be di, mɔ emɔ kɔ to yí gua nun'n, nán be sulo yí nzin be bisa bisa yí nwɔn kosuan nán emɔ lí. ²⁶ Ɔ sanlin ke Ehele Ejɔle'n le kan ke: *Asiɛ'n nɔn su ninngɛ'n kwalaaatin ti yé Min diɛ.*

²⁷ Se swanlan m'ɔ nzi man Nyanmian'n fele emɔ alie nán emɔ tie a, like biala mɔ be kɔ fa be kɔ man emɔ'n, emɔ lí, nán be sulo yí nzin be bisa bisa yí nwɔn kosuan. ²⁸ Nan se swanlan bie kan kele emɔ ke: “Naan ehi ti amvan su naan,” yí diɛ anin nán be di, ɔ fi ejɔle'n mɔ swanlan sɔ nin a han a hele

emɔ'n. Ɔ sanlɔn ke ɔ'a kacɔ emɔ. ²⁹ Nán wɔ́ ajɔnlɔn diɛ nɔn anwɔn ejɔle yê mun kan yí ewa ɔ, nan ehɔnlɔn ajɔnlɔn diɛ nɔn anwɔn ejɔle yê mun kan ɔ. Nan afi ɔ yɔ se mɔ like mɔ mun kwalaa ke mun yɔ'n, swanlan mgban kwalaa ɔ kan yí nwɔn ejɔle ɔ? ³⁰ Se mun da Nyanmɔian asɔ nán m'an li like a, anɔn ɔ yɔ se mɔ mun nyan yí nwɔn amannɛ ɔ?

³¹ Ehika ati, se emɔ 'di alɛ o, se emɔ 'nɔn nzue o, yí kwalaa mɔ emɔ 'yɔ'n, emɔ yɔ be wúla Nyanmɔian anunminnyanmɔn. ³² Like mɔ emɔ yɔ a, ɔ kwalaa ke ɔ man Zufɔ o, m'ɔ ti man Zufɔ o, anaan Nyanmɔian asɔnɔn'n tɔ asɔ'n, like sɔ'n, nán be yɔ. ³³ Emɔ yɔ ke mɔn. Like biala mɔ mun yɔ a bé kwalaa be di yí nwɔn fɛ'n yê mun yɔ ɔ. Nán m'ɔ ti kpa man mɔn'n yê mun yɔ ɔ, nan m'ɔ ti kpa man ehɔnlɔn-mɔ'n yê mun yɔ nán b'a nyan ngban ɔ.

11

¹ Emɔ sɔsuan mɔn ke mun sosuan Kilisi'n.

² Mun yi emɔ ayɛ. Ɔ sanlɔn ke like biala anun, emɔ kacɔ mɔn cɔan daa, esɛ ninngɛ kɔsɔ mɔ n gelesi emɔ'n, emɔ nánndɔ sɔ kpa.

Ɔ se ke mmalasua'n-mɔ cɔci bé ti sv

mɛɛ mɔ be 'yɔ asɔnɔn'n

³ Nan kɔsɔ mun kulo ke emɔ ti ejɔle ehɔ abɔ kpa ke Kilisi y'ɔ sie belenzua biala ɔ. Belenzua'n kɔsɔ y'ɔ sie yí yi ɔ. Yê Nyanmɔian y'ɔ sie Kilisi ɔ. ⁴ Belenzua kɔn mɔ ɔ 'yɔ asɔnɔn, anaan Nyanmɔian kɔ fa ejɔle kɔ wula yí nwan ke ɔ hán héle menian m'ɔ kɔ cɔci yí ti sv'n, anɔn belenzua sɔ nɔn anyɔn a nzɔ man Kilisi. ⁵ Nan balasua kɔn kɔsɔ mɔ ɔ 'yɔ asɔnɔn, anaan Nyanmɔian kɔ fa ejɔle kɔ wula yí nwan ke ɔ

hán héle menian mɔ ɔ'a njici man yí ti nun asu'n, anin balasua sɔ nun anyin nzɔ man yí hun. Anin ɔ ti ke balasua mɔ b'a kpa yí ti ɔ. ⁶ Balasua kusu m'ɔ ngulo man ke ɔ cici yí ti su'n, anin ɔ títi. Nan kusu ɔ ti anyunnunguasie man balasua kɔn ke ɔ kpá anaan ɔ títi yí ti'n. Yí sɔ ati, ɔ cici su. ⁷ Ɔ nze nvata man ke belenzua cici yí ti su ɔ. Ɔ sanlɔn ke Nyanmian nianlɔn yí nwɔn su y'ɔ bɔli yí ɔ, ɔ ti Nyanmian anunminnyanmɔn. Nan balasua'n die, ɔ ti belenzua nun anunminnyanmɔn. ⁸ Afi belenzua anvɔn bowe yê Nyanmian fali bɔli balasua ɔ, nan nán balasua'n die'n yê Nyanmian fali bɔli belenzua ɔ. ⁹ Nyanmian bɔli balasua manlɔn belenzua nán ɔ'a mmɔ man belenzua ɔ'a mman man balasua. ¹⁰ Ehika ati, nyanmiansu mmɔfɔe'n-mɔ dunman nun, balasua'n cici yí ti su ɔ héle ke ɔ bebele yí nwɔn asi man yí hun.

¹¹ Nan kusu, yé mân'n mɔ ye nun yé Mɔn ye le bu'n, belenzua'n nni man yí ti anwɔn yê balasua'n kusu nni man yí ti anwɔn. ¹² Afi se bɔbɔ belenzua nun anvɔn bowe yê Nyanmian fali bɔli balasua nun an, balasua'n kusu yê ɔ wɔ belenzua nun ɔ. Ehi kwalaa fi Nyanmian elo. ¹³ Emɔ muonun be nían balasua m'ɔ le yɔ asɔnɔn mɔ ɔ'a njici man yí ti su'n, asu ɔ ti kpa? ¹⁴ Mân'n muonun mɔ ye wɔ nun'n kele yé ke, ɔ ti anyunnunguasie man belenzua kɔn ke ɔ síe yí ti'n maan ɔ nyín ndɔndɔn ke balasua. ¹⁵ Nan se balasua sie yí ti nun an, ɔ ti anunminnyanmɔn man yí. Ɔ sanlɔn ke Nyanmian fali enyuan ndɔndɔn sɔ'n manlɔn balasua ke ɔ fá hála yí ti. ¹⁶ Ejɔle'n mɔ m'an han'n, sɔanlan mɔ yí nwan ɔ 'su ejɔle ehi anwɔn akpɔlɔwa'n, mɔn kan yí tika mɔn kele yí ke yé muonun o, Nyanmian asɔnɔn'n-mɔ anun o, ke ye

yɔ yí nɪn anɪn.

Yé Mɪn alɛ nɪn anwɔn ejɔlɛ'n

¹⁷ M'ɔ tɪ yé Mɪn alɛ nɪn elɛ nɪn anwɔn ejɔlɛ dɪɛ'n, mɪn nyɪ man ɛmɔ ayɛ. ɔ sanlɪn kɛ mɛlɛ mɔ ɛmɔ kɔ yia'n, like mɔ ɛmɔ yɔ'n tɪ man kpa fíí. ¹⁸ M'an tɪ kɛ mɛlɛ mɔ ɛmɔ asɔnɪn mma'n-mɔ kɔ yia'n, ɛmɔ anwan nze man bé nwɔn, ɛmɔ bubu bé nwɔn nun. Mɪn nne man ejɔlɛ sɔ'n mɪn nni man kpa. ¹⁹ Nan sɛ ɛmɔ bubu bé nwɔn nun an, anɪn bɛ nwun menian kɔsɔ mɔ bɛ sɔ Zozi Kilisi ananhɔlɛ nun sakpa'n. ²⁰ Mɛlɛ mɔ ɛmɔ kɔ yia'n, nán yé Mɪn alɛ nɪn elɛ atɪ yê ɛmɔ yia ɔ. ²¹ ɔ sanlɪn kɛ sɛ ɛmɔ yia tɔbɪlɪ nɪn anwɔn an, sɔanlan kɔn kpɪlɪ dɪ yí muonun yí alɛ dɪɛ m'ɔ tɔnlɪn'n, nan bɛ nje man bɛ nni man. ɔ man mmie-mɔ didi dede bé kɔ yi kpa. Mmie-mɔ nɔn nzan dede bɛ bɔ, kɔsɔ anɪn ɛhɔɛ lɛ kɔn mmie-mɔ. ²² ɛmɔ lɛ man awulo mɔ bɛ dɪ like nun bɛ nɔn nzan ɔ? Anaan ɛmɔ mmu man Nyanmɪan Asɔnɪn'n like ɔ? ɛmɔ kulo kɛ anyunnunguasɛ kan bé mɔ bɛ wɔ nun mɔ bɛ lɛ man like fíí nɪn ɔ? Nzu ejɔlɛ dɪɛ yê ɛmɔ kulo kɛ n gán n géle ɛmɔ ɔ? Asɔ ɔ fata kɛ mɪn yɪ ɛmɔ ayɛ ɔ? Cɛɛɛ! Mɪn ngɔala man kɛ mɪn yɪ ɛmɔ ayɛ!

²³ ɛhɪ, like mɔ yé Mɪn helelɪ mɪn'n yê mɪn kɔsɔ m'an hele ɛmɔ ɔ. Like sɔ'n y'ɔ lɛ kɛ kɔngɔɛ'n, asannan nán b'a yɪ yé Mɪn Zozi b'a man'n, ɔ falɪ kpaɔn. ²⁴ M'ɔ lalɪ Nyanmɪan asɪ yuelɪ'n, ɔ kɔ bubu nun. Yí nwan: “ɛhɪ tɪ mɪn nwɔnnaan, mɪn fa mɪn man ɛmɔ. ɛmɔ yɔ ɛhɪ bɛ fá bɛ káci mɪn.” ²⁵ Mɔ bɛ lɪlɪ kpaɔn'n yuelɪ'n, ɔ kɔ fa nzan kangɔ'n. Yí nwan: “Nzan'n m'ɔ wɔ kangɔ ɛhɪ anɪn'n y'ɔ lɛ nyɪhyɛ fɔfɔlɛ'n mɔ Nyanmɪan lɛ fa mɪn moja'n hyɪhyɛ'n. Mɛlɛ biala mɔ ɛmɔ 'nɔn nzan sɔ'n, ɛmɔ nún bɛ káci mɪn.” ²⁶ Afɪ mɛlɛ biala mɔ ɛmɔ lɛ dɪ kpaɔn ɛhɪ, mɔ

εμο λε νον nzan ehi'n, anin εμο λε βο ye Min ewue'n m'ο wuli nin anwon kpaye dede ο ko ju mele mo ο 'sa ba'n.

²⁷ Ehiika ati, se swanlan kon sin atin m'ο nze nvata man nin asu ο di ye Min kpaun'n ο non yi nzan nin an, anin swanlan so nin a yo ete ο'a tia ye Min anwonnaan'n non yi moja'n. ²⁸ O man swanlan kon biala so yi nwon nian kwalaaka nan ο'a li kpaun so'n ο'a non nzan'n. ²⁹ O sanlin ke swanlan m'ο λε di kpaun so'n ο non nzan'n mo ο'a mmu man ke ye Min anwonnaan'n non yi moja'n, anin swanlan so'n λε bu yi muonun yi nwon fuo. ³⁰ Ehiika ati ye εμο anin mmie-mo doon a foke foke, mmie-mo a bubu, mmie-mo kusu doon a wu nin ο. ³¹ Se ye di moa ye so ye nwon ye nian kwalaaka nan y'a li ye Min alie nin an, Nyanmian mmua man ye ndee. ³² Nan se ye Min bua ye ndee a, ο 'pinnin ye nan ye ti a nga man nun ke eyuadi'n die'n.

³³ O man anianman-mo, se εμο yia mo εμο 'ba li ye Min alie'n, εμο nwonnδε be nwon. ³⁴ Ke ο ko yo nan Nyanmian a mbinnin man εμο mele mo εμο ko yia'n, swanlan m'ο nian an, ο'a golo'n, ο li like yi awulo nan ο'a a. Yi bu nga'n, se min ba εμο anwon elo a, n go sesie.

12

Wawe Nwannzan-nwannzan nin acedie'n-mo

¹ Ehi, anianman-mo, m'ο tu de Wawe Nwannzan-nwannzan nin acedie'n-mo anwon ejole die'n, min kulo ke εμο ti yi bu kpa. ² Emo si ke daba mo anin εmo nzi man Nyanmian'n, amuan'n-mo mo be njoko man'n, be ye anin εmo nanndi nun be so ο. ³ Ehiika ati, min kulo ke εμο ti yi bu kpa ke, swanlan mo

Nyanmian Wawε'n wɔ yí nun'n ngɔala ngan man ke: “Zozi a fa munnzue!” Se Wawε Nwannzan-nwannzan'n kɔsɔ nnɔn man nun an, sɔanlan kɔn ngɔala ngan man ke: “Zozi ti yé Mɪn!”

⁴ Acɛdiε'n-mɔ ti ngacile dɔɔn, nan kɔsɔ yí kwalaa fi Wawε Nwannzan-nwannzan kɔnmgba'n.

⁵ Junman'n ti ngacile dɔɔn nan kɔsɔ yé Mɪn kɔnmgba'n yê be le sɔ yí ɔ. ⁶ Junman elie'n ti ngacile dɔɔn nan kɔsɔ Nyanmian kɔnmgba'n sɪn yí kwalaa asɔ ɔ di junman yé asitanlan nɪn anun.

⁷ Wawε Nwannzan-nwannzan'n man sɔanlan kɔn biala acɛdiε kɔn maan ɔ fa bɔka εhɪnlɪn-mɔ kwalaaɪn. ⁸ Wawε Nwannzan-nwannzan'n fa ngele ejɔle ɔ wula sɔanlan'n bie anvan maan ɔ kan. Wawε kɔnmgba'n kele sɔanlan'n bie like maan ɔ nwun yí yuein ɔ bɔka εhɪnlɪn-mɔ. ⁹ Wawε kɔnmgba sɔ'n man sɔanlan'n bie dedi. ɔ man sɔanlan'n bie kɔsɔ tunmin maan nwuluwafɔε'n-mɔ anwɔn sa. ¹⁰ ɔ man sɔanlan'n bie tunmin maan ɔ yɔ asinbenwɔn ninnge. ɔ man bie kɔsɔ kan ejɔle mɔ Nyanmian kɔ fa kɔ wula yí nvan ke ɔ hán'n. ɔ man sɔanlan'n bie kɔsɔ nwun wawε εtε'n nɔn Nyanmian Wawε nɪn angɔnmɪn. ɔ man sɔanlan'n bie kan anɪε ngacile ngacile. ɔ man bie kɔsɔ tutu anɪε ngacile ngacile sɔ'n-mɔ abɔ. ¹¹ Wawε kɔnmgba cein sɔ'n yê ɔ yɔ ninnge sɔ'n-mɔ kwalaa ɔ. Acɛdiε m'ɔ kulo ke ɔ fa man sɔanlan kɔn biala'n y'ɔ fa man ɔ.

Zozi Kilisi menian'n-mɔ kwalaa ti anwɔnnaan kɔn

¹² Ehi, εmɔ sɪ kulo sɔanlan ke ɔ kpɪn ti yí'n. Yí akpɔle akpɔle'n-mɔ sɔnlɪn. Be kan yí kwalaa be bɔ nun an, anɪn ɔ yɔ anwɔnnaan kɔn. Kilisi kɔsɔ, ke ɔ ti yí nɪn ala anun. ¹³ Yé kwalaaɪn, Zufɔ ɔ, m'ɔ ti man Zufɔ ɔ, kanga ɔ, m'ɔ ti man

kanga o, Wawε kɔnmgba sɔ nun a hohuan yé nvan, y'a kaci anwɔnnaan kɔn, b'a sɔnɔn yé, εsε Wawε Nwannzan-nwannzan'n wɔ yé kwalaa yé nun.

¹⁴ Nán akpɔle baa kɔnmgba y'ɔ yɔ anwɔnnaan nun ɔ, nan akpɔle dɔɔn y'ɔ yɔ anwɔnnaan nun ɔ. ¹⁵ Sε ajale'n nwan: “Mín diε, nán asaa y'ɔ le mín, yí ti, n nnɔn man anwɔnnaan nun anun bie.” Sε ɔ kan sɔ ti a, asɔ ɔ nnɔn man anwɔnnaan nun anun bie ɔ? ¹⁶ Sε anzɔe'n kɔsɔ nwan: “Mín diε, nán anyɔan y'ɔ le mín, yí ti, n nnɔn man anwɔnnaan nun anun bie.” Sε ɔ kan sɔ ti a, asɔ ɔ nnɔn man anwɔnnaan nun anun bie ɔ? ¹⁷ Sε ɔ ti kε anwɔnnaan'n kwalaa y'ɔ le anyɔan an, ahan sɔanlan 'yɔ sε nán ɔ'a ti εjɔle? Sε ɔ ti kε anwɔnnaan'n kwalaa y'ɔ le anzɔe a, ahan sɔanlan 'yɔ sε nán ɔ'a ti nvan? ¹⁸ Mɔafɔe, kε kulo sɔanlan akpɔle akpɔle'n lika mɔ Nyanmian kulo kε ɔ sie yí'n, εbele yê ɔ'a sie yí ɔ. ¹⁹ Afɔ sε ɔ ti kε yí kwalaa ti tɔle baa kɔnmgba a, ahan be nvele man yí sɔanlan. ²⁰ Ɔ ti ananhɔle kε kulo sɔanlan akpɔle akpɔle'n-mɔ sɔnɔn, nan yí kwalaa yɔ anwɔnnaan kɔn.

²¹ Ehika ati, anyɔan ngɔala ngan ngele man asaa kε: “Wɔ asaa, m mianlɔn man wɔ nwɔn!” Bé ti kɔsɔ ngɔala ngan ngele man ajale kε: “Wɔ ajale, m mianlɔn man wɔ nwɔn!” ²² Be ngɔala be ngan man sɔ. Ɔ sanlɔn kε anwɔnnaan nun akpɔle'n-mɔ mɔ be mmu man bé like fí'n, bé yê bé nwɔn cian ɔ. ²³ Yé anwɔnnaan'n lika mɔ ye mmu man yí like fí'n, yí yê ye sesie yí kpa ɔ. Lika mɔ sɔanlan nwun yí a, ɔ ti anyunnunguasie man yé'n, ye kala sɔ. ²⁴ Lika mɔ sɔanlan nwun yí a, ɔ ti kpa'n, ye yaci ye gua sɔ. Anwɔnnaan'n lika sɔ'n-mɔ ye nwun bé a, ye mmu man bé like fí'n, Nyanmian a sesie maan

bé nwòn cian yé kpa. ²⁵ Ɔ yɔ yí sɔ nán mgbacı mgbacıe a ndanlan man anwònnaan nún anun. Ɔ sanlín kẹ anwònnaan nún anun akpọ́lẹ akpọ́lẹ'n-mọ́ kwalaa sɔsɔ bé nwòn nun. ²⁶ Sẹ anwònnaan nún anun akpọ́lẹ'n bie lẹ nwun yalẹ a, bé kwalaa yé anin bẹ nún yí lẹ nwun yalẹ sɔ nún ɔ. Yê sẹ bé nun kún bie kúsv lẹ di fẹ a, bé kwalaa yê anin bẹ lẹ di fẹ sɔ nún ɔ.

²⁷ Kilisi anwònnaan'n y'ɔ le emọ kwalaa. Emọ anun kún biala tí anwònnaan sɔ nún anun akpọ́lẹ kún. ²⁸ Ehika ati y'ɔ man Nyanmian lili mba sieli mmọ́fue'n-mọ́ Asọ́nún nún anun ɔ. M'ɔ tian yí nnyuan'n y'ɔ le mgbọ́manfue'n-mọ́. M'ɔ tian yí nsan'n y'ɔ le bé mọ́ bẹ kekele menian'n-mọ́ ninngẹ'n. M'ɔ tɔ sv'n y'ɔ le bé mọ́ bẹ yɔ asinbenwòn ninngẹ'n, bé mọ́ bẹ le tunmin maan nwuluwafue'n-mọ́ anwòn sa'n, bé mọ́ bẹ bọ́ka yalefue'n-mọ́'n, bé mọ́ bẹ nian Asọ́nún nún asv'n, ɔ nún bé mọ́ bẹ kan anie ngacile'n-mọ́'n. ²⁹ Asv bé kwalaa bẹ tí mmọ́fue ɔ? Cẹcẹ! Asv bé kwalaa bẹ tí mgbọ́manfue ɔ? Cẹcẹ! Asv bé kwalaa bẹ kekele menian'n-mọ́ ninngẹ ɔ? Cẹcẹ! Asv bé kwalaa bẹ yɔ asinbenwòn ninngẹ ɔ? Cẹcẹ! ³⁰ Asv bé kwalaa bẹ man nwuluwafue'n-mọ́ anwòn sa ɔ? Cẹcẹ! Asv bé kwalaa bẹ kan anie ngacile ngacile ɔ? Cẹcẹ! Asv bé kwalaa bẹ tu anie sɔ'n-mọ́ abv ɔ? Cẹcẹ! ³¹ Ehika ati, emọ kpónndẹ acedie'n-mọ́ mọ́ bé nwòn cian'n. Nan mún 'ba hele emọ atin kanlanman kanlanman kpa kún.

13

Ehulo'n

¹ Ehi, sẹ bọ́bọ́ mún kwalaa mân nún anun anie'n-mọ́ kwalaaatin kan an, sẹ mún kwalaa nyanmiansv mmọ́fue'n-mọ́ die'n kan an, sẹ mún ngulo man

swanlan an, anin n di ke kpakpan mo be le fa be bo so mgban. ² Man n ni Nyanmian kpoman, man n zi ninng'e'n kwalatin dede n zi Nyanmian nviale nun ejole'n kwalatin, man n nyan dedi dede n dutu mmoka'n-mo abo bobo, se min nwun swanlan nan m'an ngulo man yi a, anin n di man like fi. ³ Man n va min nwun ninng'e'n kwalaa mo n ne yi'n n je, ese bobo n donun min nwun nan m'an fa m'an tu min nuan nun, se n nne man ehulo a, n nne man so nvasue.

⁴ M'o kulo swanlan'n, o si abutale, o ya ati anun kpa ninng'e. M'o kulo swanlan'n, yi nyin mmolo man swanlan like, ese o ndu man yi nuan nun. M'o kulo swanlan'n, o ndu man yi nwun. ⁵ M'o kulo swanlan'n, o nyo man anyunnunguasie like, o ti man ahyuan. O nve man swanlan anwon eya. M'o kulo swanlan'n, o nva man swanlan anwon ejole o nzie man yi kunnun. ⁶ M'o kulo swanlan'n, o nni man ete nun anwon fe nan ananhole nun anwon fe y'o di o. ⁷ M'o kulo swanlan'n, o tila yi ahunlin kpa, o le dedi, o le anyindasue, o si abutale.

⁸ Ehulo'n le man ayuele. Kpoman elie'n temon 'ba sin, anie ngacile ngacile nin ehan'n temon 'ba sin, ninng'e'n-mo esie'n temon 'ba sin. ⁹ O sanlin ke ye si ninng'e'n-mo ebue, ese ye di kpoman nin ebue. ¹⁰ Nan mele mo like'n m'o ti kunlon-ngonlon kpa'n 'ba fite'n, m'o ti ebue ebue'n 'ba minlin.

¹¹ Mo n di batonman'n, anin min jujo ke batonman, min jonlin ke batonman, min yo min ninng'e'n-mo ke batonman. Nan mo n yoli kpain'n, n nyacili mmatonman ninng'e'n. ¹² Mo ye nwun yi ene'n, o ti ke ye le nian nannun nun. O ti minnzanlin-minnzanlin man ye. Nan mele'n 'ba

ju, ye 'ba nwun yí tofee. Ene, ninng'e'n-mə ebue ebue yê mɪn sɪ ɔ. Nan tɛmɔn'n 'ba ju, mɪn 'ba sɪ yí kpa bəkəɔ kɛ Nyanmian sɪ mɪn'n.

¹³ Sian diɛ, ninng'e nsan eɪt-mə wə ebeɛ. Ninng'e nsan sɔ'n-mə y'ɔ le dedi'n, anyɪndasɔɛ'n, ɔ nɔn ehulo'n. Nan bɛ nsan nɪn anun kpili kpa'n y'ɔ le ehulo'n.

14

Emə kpónndɛ Nyanmian Wawɛ nɪn acɛdiɛ mgbakpa'n-mə

¹ Ehika ati, emə mán sɔanlan ehulo'n hían emə cɪnnjɪn kpa. Eɛɛ emə bɔ mɔndɪnlɪn kpa bɛ kpónndɛ acɛdiɛ'n-mə mə Nyanmian Wawɛ'n man'n. Man Nyanmian kpɔman elie acɛdiɛ diɛ'n hían emə kpa.

² Sɔanlan m'ɔ le kan anɛ ngacile ngacile'n, anɪn nán menian-mə y'ɔ le kan kele bɛ ɔ, nan ɔ le kan kele Nyanmian. ɔ sanlɪn kɛ sɔanlan fíí ndɪ man anɛ'n m'ɔ le kan'n. Nvialɛ nɪn ɛjɔɛ yê Wawɛ Nwanzan-nwanzan'n le man ɔ kan ɔ. ³ Nan sɔanlan m'ɔ le di Nyanmian kpɔman'n, ɔ kan ɛjɔɛ'n kele menian'n-mə ɔ man bɛ dedi'n kɔ yí nyunnun, ɔ wowula bɛ anwɔnsɛɛ ɛɛɛ ɔ cɪcɪ bɛ lɔa.

⁴ Sɔanlan m'ɔ le kan anɛ ngacile ngacile'n, anɪn ɔ le kan maan yí ngɔnmɪn yí dedi'n kɔ yí nyunnun. Nan sɔanlan m'ɔ le di Nyanmian kpɔman'n, ɔ kan ɛjɔɛ'n ɔ man bɛ kɔalaa mə bɛ wə asɔnɪn nɪn anun'n dedi'n kɔ yí nyunnun.

⁵ Mɪn diɛ, sɛ Wawɛ Nwanzan-nwanzan'n man emə kɔalaa kan anɛ ngacile ngacile a, mɪn di yí nwɔn fɛ. Nan kɔsɔ mə mɪn kpónndɛ'n, y'ɔ le kɛ emə kɔalaa bɛ lí Nyanmian kpɔman. Afi sɔanlan m'ɔ di Nyanmian kpɔman'n, yí junman diɛ'n tɪ kpa tala sɔanlan mə kan anɛ ngacile ngacile'n

di'e'n. Nan se swanlan kon kwalala ke o tutu anie ngacile ngacile so'n-mo abo maan Asonin mma'n-mo kwalaaatin dedi'n ko yi nyunnun an, yi kusu o ti kpa.

⁶ Anianman-mo, se min ba emo anwon elo, nan se min kan anie ngacile ngacile min kele emo a, nzu nvasue die ye emo 'nyan yi su o? Nvasue nnun man su. Nan se Nyanmian yi like kele nan min kan yi nwon ejole min kele emo a, anaan min kekele emo ejole nun an, anaan min di Nyanmian kpoman an, anaan min kan Nyanmian anwon ejole min kele emo a, emo 'nyan su nvasue. ⁷ Be man ye fa ejole so'n ye to ke swanlan mo le ku fulutu anaan o le bo sanngo anwon. Se o'a mmo man yi kpa a, o yo se nan b'a nwun ejue'n mo le to'n? ⁸ Swanlan mo le ku konoti'n, se o'a ngu man yi kpa a, nwan ye o 'sesie yi nwon o ko ebe o? ⁹ Ke o ti yi kusu man emo nun ala anin. Anie mo emo le kan mo swanlan ndi man'n, anin emo le kan gua anwonman nun mgban. ¹⁰ Anie sunlin man nun anin kpa, nan kusu kon nnun man ebele mo swanlan ndi man yi bu o. ¹¹ Anie mo min ndi man'n, se swanlan le fa kan ejole kele min an, min bu swanlan so nun eyefue, yi kusu o bu min eyefue. ¹² O man, kemmo emo kpnnnde ke be nyan Wawe Nwanzan-nwanzan nun acedie'n-mo'n, anin emo kpnnnde nunhan mo emo nyan yi doon kpa a, o kwalala ke o man Asonin mma'n-mo kwalaaatin dedi'n ko yi nyunnun'n.

¹³ Ehika ati, swanlan mo kan anie ngacile ngacile'n, o sele Nyanmian maan o huala yi bu tu. ¹⁴ O sanlin ke se min yo asonin anie ngacile ngacile nun an, anin min wawe'n ye o le yo asonin nun o, min ajonlin'n wo ebele mgban. ¹⁵ Se o ti so a,

anin min 'yo yi se? Min 'fa min wawe min yo asonin, ese min 'fa min ajonlin'n kusu min yo asonin. Min 'fa min wawe'n min to ejue, ese min 'fa min ajonlin'n kusu min to ejue. ¹⁶ Afi se e le da Nyanmian asi anie ngacile ngacile nun, mo swanlan bie wo emo afian m'o ndi man anie so'n, se e da Nyanmian asi yue a, o ngwala o ngan man "Amin", o sanlin ke o'a ndi man ejole'n mo a han'n. ¹⁷ Se babo asina'n ti like kpa a, o mman man swanlan so'n dedi'n ngo man yi nyunnun. ¹⁸ Min 'da Nyanmian asi, o sanlin ke min kan anie ngacile ngacile don min tala emo kwalaa. ¹⁹ Nan kusu se Asonin mma'n-mo yia nan min kan ejole mgbole nnun mo be ti yi bu, o buka be'n, o ti kpa tala ke n go han ejole mgbole akpu bulu anie ngacile ngacile nun mo swanlan fi ndi man o.

²⁰ Anianman-mo, nan man emo ajonlin'n yo ke mmatonman ajonlin, nan emo nyan mgbain ajonlin. Kusu ete nin anyunnun an, emo kaci ke adoman. ²¹ B'a hele wo Ehele Ejole nin anun ke ye Min nwan:

Min 'nanndi nyofve

mo emo ndi man be anie nin aso,

min kan ejole min kele meninsvman'n.

Ehi babo muonun, be le ngo tie man min.

²² Ehika ati, anie ngacile ngacile'n mo be kan'n, o ti nzole mo Nyanmian yi kele be mo be nzi man yi'n, nan o ti man nzole mman man be mo be si yi'n, nan Nyanmian kpoman nin elie die'n, o ti nzole man swanlan'n m'o si Nyanmian'n, nan o ti man nzole mman man m'o nzi man Nyanmian'n.

²³ Ye fa yi ke asonin mma'n-mo kwalaa a yia be le kan anie ngacile ngacile. Se menian mo be nzi man asonin nin anun ejole, anaan be mo be

nzi man Nyanmian'n wɔlv lika mɔ emɔ a yia nun an, be ngan man ke emɔ le se ɔ? ²⁴ Nan se emɔ kwalaa le di Nyanmian kpɔman nán sɔanlan m'ɔ nzi man asɔnin nun anun ejɔle, anaan m'ɔ nzi man Nyanmian wɔlv lika mɔ emɔ a yia nun an, ejɔle'n mɔ emɔ le kan'n maan ɔ nwɔn yí ke ɔ ti etefɔe. Ɔ nwun yí ke ejɔle'n mɔ ɔ'a ti'n maan ɔ di fɔɔ. ²⁵ Anun yí nwɔn ejɔle kwalaa a tulu. Ɔ 'kɔtv Nyanmian anyunnun ɔ sɔ yí, ɔ se ke: “Nyanmian wɔ emɔ afian ewa sakpa!”

Like m'ɔ se ke be yia a, be yɔ'n

²⁶ Anianman-mɔ, afi nzu yê ɔ se ke emɔ yia a, be yɔ ɔ? Mele mɔ emɔ kwalaa kɔ yia'n, se sɔanlan kɔn le ejue ɔ tv, kɔn le kekele yí manngɔn'n-mɔ Nyanmian Anɔan Ejɔle, kɔn le di kpɔman, kɔn le kan anie ngacile ngacile, kɔn kɔsv le tu anie ngacile sɔ nun abɔ a, yí kwalaa mɔ emɔ le yɔ'n, be yɔ be búka bé nwɔn be mán bé dedi'n hó yí nyunnun. ²⁷ Se emɔ le kan anie ngacile a, man menian nnyuan anaan nsan hán. Nan kɔsv be hán yí bé ti ngɔkɔn, yê sɔanlan kɔn kɔsv tú mɔ be le kan nun abɔ. ²⁸ Se sɔanlan fíi nnɔn man ebele m'ɔ tu mɔ be le kan nun abɔ a, anun sɔanlan'n m'ɔ le kan anie ngacile sɔ'n múan yí nɔan Asɔnin sua nun anun. Ɔ hán yí kunnun, ɔ hán mán Nyanmian.

²⁹ Bé mɔ be di Nyanmian kpɔman'n kɔsv, nunhan nnyuan, anaan nsan lí kpɔman'n nán bé nga'n títi bé ejɔle'n be nían. ³⁰ Se nunhan kɔn wɔ emɔ afian mɔ Nyanmian a yí like a hele yí ke ɔ hán'n, sɔanlan'n mɔ yí nɔan wɔ ejɔle sɔ'n, ɔ múan yí nɔan. ³¹ Emɔ kwalaa, be kvala ke be di kpɔman'n bé ti ngɔkɔn maan bé kwalaa be nwun like, ese be wowula bé nwɔn anwɔnsele. ³² Bé mɔ be di kpɔman'n, ɔ di ke be

lí kpɔman'n kɛ ɔ sɛ fata'n. ³³ Ɔ sanlɛn kɛ Nyanmɛian ngulo man basa basa, nan ɔ kulo anzɔnunjɔ.

Kɛ ɔ ti yí wɔ anwɔntɛ mma'n-mɔ asɔnɔn'n-mɔ anun'n, ³⁴ sɛ emɔ yia nán bɛ 'yɔ asɔnɔn an, mmalasua'n-mɔ tánlan koun, bɛ le atɛn bɛ ngan ejɔlɛ. Ɔ sɛ kɛ mmalasua'n-mɔ bɛbɛlɛ bɛ nwɔn asɛ kɛ b'a hɛlɛ wɔ Nyanmɛian mala nɔn anun'n. ³⁵ Sɛ Ejɔlɛ'n bie wɔ ebɛlɛ mɔ bɛ nnwun man yí kpa, nán bɛ kulo kɛ bɛ bisa a, bɛ bɛsa bɛ hun-mɔ bɛ awulo elɔ. Afɛ ɔ ti man kpa man balasua kɛ ɔ hán ejɔlɛ mɛlɛ mɔ Asɔnɔn mma'n-mɔ kɔ yia'n.

³⁶ Emɔ jɔnlɛn kɛ emɔ elɔ yɛ Nyanmɛian ejɔlɛ'n bɔli yí bɔ ɔ? Anaan emɔ jɔnlɛn kɛ emɔ ngɔnmɛn ala yɛ b'a ti Nyanmɛian ejɔlɛ nɔn ɔ? ³⁷ Sɔanlan mɔ yí nwan ɔ di Nyanmɛian kpɔman, anaan Wawɛ Nwanzan-nwanzan kan ejɔlɛ kele yí'n, ɔ nwún yí kɛ ejɔlɛ'n mɔ m'an hɛlɛ emɔ'n ti yɛ Mɛn mala. ³⁸ Sɔanlan m'ɔ mmu man ejɔlɛ sɔ nɔn ananhɔlɛ'n, nán bɛ tie yí.

³⁹ Ehɛka ati, anianman-mɔ, emɔ kpɔnndɛ kpɔman elɛ aɛɛɛɛ'n kpa. Nan kɔsɔ, nán bɛ totua anɛ ngacilɛ ngacilɛ nɔn ehan. ⁴⁰ Emɔ yɔ ninnge'n-mɔ kwalaa kpɛ kpɛ, nán bɛ yɔ yí sɛsakaa.

15

¹ Anianman-mɔ, mɛn kacɛ emɔ Ejɔlɛkpa'n mɔ m mɔli n geleli emɔ mɔ emɔ leli lili'n. Ejɔlɛkpa sɔ'n, emɔ bɔli nɔn mɔndɔnlɛn kpa. ² Sɛ emɔ de Ejɔlɛkpa sɔ'n bɛ di kɛ m gbɛnlɛn m mɔli n geleli emɔ nɔn an, Nyanmɛian 'de emɔ ngɔan. Sɛ ɔ ti man sɔ a, anɔn emɔ dedi nɔn a yɔ mgban.

³ Ejɔlɛ m'ɔ sɔ ebɔɛ tala ejɔlɛ'n kwalaa mɔ bɛ hanlɛn bɛ heleli mɛn mɔ mɛn kɔsɔ n ganlɛn n geleli emɔ'n

y'ò le ke b'a hele wò Èhele Èjòle nún anún ke yé ete'n-mò ati yê Kilisi wuli ò. ⁴ Èse b'a hele wò Èhele Èjòle nún anún ke ò wuli be sieli. Yí cian nsan nún asò, ò fi ewue nún tinnge. ⁵ M'ò fi ewue nún tinnge'n, ò lili m'ò yí nwò hele *Sefasí nán ò'a yí nwò ò'a hele yí mmòfòe bulu nún nnyuan'n. ⁶ Yí menian ò'a nún yí nzin yialí èse ò kò yí nwò ò kò hele bé. Yí menian sò'n-mò mmie-mò d'ò t'ò t'ò asi, ngòkò ala yê b'a wu ò. ⁷ Èhí anzin, ò kò yí nwò kò hele Zvakí, èse ò kò yí nwò ò kò keke mmòfòe'n-mò k'òlaatin. ⁸ M'ò afí ò yí nwò hele bé k'òlaa yueli'n, ò kò yí nwò ò kò hele mín k'òsú mín. Nan mín yê n d'ò bé k'òlaa bé k'òsian nún ò.

⁹ N d'ò mmòfòe'n-mò k'òlaa anún k'òsian. Ò nvata man ke be f'òe mín b'òfòe b'òb'ò. Ò sanlín ke n geleli Nyanmian Asònin nún ahòl'òwa. ¹⁰ Nan Nyanmian adawòlòman, ène ò'a man m'an kaci yí b'òfòe. Yí anwunnvòe'n m'ò nwunlín mín'n k'òsú a nyò man mgbán. Ò sanlín ke m'an lí junman k'òlaa m'an tala mmòfòe'n-mò k'òlaatin. Nán ke mín muonun mín tunmín yê m'an fa m'an lí junman sò nún ò, nan Nyanmian muonun nwunlín anwunnvòe ò jinlanlín mín nzin. ¹¹ Ò man se mín yê m'ò m'ò Èjòlekpa nún ò, se mmòfòe'n-mò yê be b'òl'ò, Èjòlekpa k'ònmgbá sò'n m'ò yé b'ò'n yê emò leli lili nún ò.

Yé ewuetinng'e'n

¹² Se yé kan yé keke menian'n-mò ke Kilisi fi ewue nún ò'a tinnge a, anún ò yò se m'ò emò anún mmie-mò kan ke ewue tinnge nún man èbele ò? ¹³ Se ewuetinng'e nún man èbele a, anún Kilisi k'òsú wuli'n, ò'a ndinng'e man. ¹⁴ Se Kilisi a nwu man ò'a ndinng'e man an, anún yí Èjòlekpa'n m'ò yé b'ò yé keke

menian'n-mɔ tɪ ato ɛjɔlɛ, anɪn ɛsɛ ɛmɔ dedi'n kɔsɔ a yɔ mgban. ¹⁵ Sɛ Kilisi fi ewue nun ɔ'a ndinngɛ man an, anɪn yɛ lɛ tɔn Nyanmɪan ɛsɔan. Afi anɪn yɛ lɛ keke kɛ ɔ'a tinngɛ Kilisi fi ewue nun, kɔsɔ anɪn ɛjɔlɛ'n tɪ man sɔ. ¹⁶ Ɔ sanlɪn kɛ sɛ bɛ mɔ b'a wu'n fi ewue nun ndinngɛ man fɪ́ a, anɪn Kilisi kɔsɔ fi ewue nun ɔ'a ndinngɛ man. ¹⁷ Yê sɛ Kilisi fi ewue nun ɔ'a ndinngɛ man an, anɪn ɛmɔ dedi nɪn a yɔ mgban, ɛsɛ anɪn ɛmɔ ɛtɛ'n-mɔ kwalaa tɛ sɔ ɛmɔ. ¹⁸ Ɛsɛ anɪn ɔ keke kɛ bɛ mɔ bɛ de Kilisi bɛ di mɔ b'a wu'n, b'a minlɪn. ¹⁹ Nan sɛ mân ɛhɪ mɔ yɛ wɔ nun ɛwa nɪn ala yê yɛ le anyɪndasɔɛ wɔ Kilisi anwɔn an, anɪn yɛ tɪ alɔabɔfɔɛ kpɪli kpa yɛ tala menian'n-mɔ kwalaaɪn.

²⁰ Nan ɔ tɪ ananhɔlɛ, Kilisi fi ewue nun ɔ'a tinngɛ. Yí ewuetinngɛ sɔ'n tɪ ajinlanmun, ɔ keke kɛ bɛ mɔ b'a wu'n kɔsɔ fi ewue nun bɛ 'ba tinngɛ. ²¹ Sɔanlan kɔnmgbɔ dunman nun yê ewue walɪ mân nɪn anɪn ɔ. Ewuetinngɛ'n kɔsɔ fi sɔanlan kɔnmgbɔ cein ɛlɔ. ²² Kɛmɔ menian'n-mɔ kwalaa 'wu, ɔ sanlɪn kɛ bɛ tɪ Adamɔn abɔsɔ menian'n, yí kɔnmgbɔ nɪn ala, bɛ mɔ bɛ nɔn Kilisi b'a yɔ kɔn'n kɔsɔ fi ewue nun 'tinngɛ. ²³ Nan kɔsɔ ɔ le sɔanlan kɔn nɔn yí mɛlɛ. Kilisi yê ɔ'a li mɔa ɔ'a tike atɪn nɪn ɔ. Cɪan mɔ ɔ 'ba sa ba'n, bɛ mɔ bɛ tɪ yí diɛ'n kɔsɔ fi ewue nun 'ba tinngɛ. ²⁴ Ɛhɪ anzin, anɪn mân nɪn ayuelɛ a ju. Tɛmɔn sɔ'n, nyanmɪansɔ mmɔfɔɛ ɛtɛ'n-mɔ mɔ bɛ kpɔ Kilisi, mɔ bɛ le tunmin bɛ sie mân'n, Kilisi 'fin bɛ asɪ ɔ fa belemgbɪn mân'n ɔ wula Nyanmɪan m'ɔ tɪ Sɪɛ nɪn asa nun. ²⁵ Afi, ɔ fata kɛ Kilisi sie mân'n dede ɔ ju mɛlɛ mɔ Nyanmɪan maan ɔ tia bɛ mɔ bɛ kpɔ yí'n kwalaaɪn atɪ sɔ. ²⁶ Kpɔfɔɛ kasian'n mɔ bɛ 'fin yí asɪ'n y'ɔ le ewue. ²⁷ Afi Ɛhɛlɛ Ɛjɔlɛ'n

nwan: *Nyanmian a fa ninngɛ kwalaa a gua yí ja abv.* Nan sɛ Eɛɛɛ Eɛɛɛ'n kan kɛ: “Nyanmian a fa ninngɛ kwalaa a gua yí ja abv” a, ɔ tɪ yuein kɛ Nyanmian mɔ ɔ'a fa ninngɛ kwalaa ɔ'a gua Kilisi aja abv'n nnɔn man ninngɛ sɔ'n-mɔ anun bie. ²⁸ Mɛɛ mɔ Kilisi 'ba li ninngɛ kwalaa asv kunnunmun'n, yí Kilisi muonun 'ba beɛɛɛ yí nwɔn asɪ ɔ man Nyanmian. ɔ 'beɛɛɛ yí nwɔn asɪ ɔ man Nyanmian mɔ ɔ 'man ɔ di ninngɛ kwalaa asv kunnunmun'n, nán Nyanmian a li ninngɛ kwalaa asv belemgbin.

²⁹ Nan sɛ bé mɔ b'a wu'n fi ewue nun ndinngɛ man an, anɪn bé mɔ bɛ man bé sɔnɪn bé'n, nzu like diɛ yê bɛ lɛ kpɔnndɛ ɔ? Sɛ bé mɔ b'a wu'n fi ewue nun ndinngɛ man an, anɪn nzukɛ ati yê yɛ man bɛ sɔnɪn yé'n? ³⁰ Yé muonun, ɔ yɔ sɛ mɔ tɛmɔn biala ewue fɔfɔan yé ɔ? ³¹ Anianman-mɔ, mɪn di ɛmɔ anwɔn fɛ kɛ ɛmɔ nɔn mɪn y'a yɔ kɔn wɔ yé Mɪn Zozi Kilisi dunman nun. Eɛhɪka ati, cɪan biala ewue fɔfɔan mɪn. ³² Mɔ anɪn n wɔ Efɛzi kulo nɪn asv ɛlɔ'n, menian dɔvɔn nɔn mɪn jinlanlɪn sv kpa kɛ ebolo naan mɔ bé nwɔn yɔ esulo. Sɛ bé mɔ b'a wu'n fi ewue nun ndinngɛ man, nan mɪn nwɔn ehele ati yê mɪn nɔn naan sɔ'n-mɔ hɔnlɪn ɛlɔɛ nɪn an, anɪn nzu nvasvɛ diɛ yê mɪn nyan yí sv ɔ? Anɪn anyɪndala'n mɔ bɛ buli nɪn a kpɪn sv. Bé nwan:

Yɛ dídi ɛsɛ yɛ nɔnnɔn,

ɔ sanlɪn kɛ ɛhɪnman nán yɛ wu a,

anɪn yé diɛ a yue.

³³ Nán man ɛmɔ laka laka bé nwɔn. Sɛ ɛmɔ nɔn bé mɔ bɛ yɔ nyɔlɛ ɛtɛ'n tu nun an, bɛ 'yɔ dede bɛ man ɛmɔ kɔsv yɔ nyɔlɛ ɛtɛ'n bie. ³⁴ ɛmɔ nyán ajɔnlɪn nán bɛ yáci ɛtɛ ɛyɔlɛ'n. Mɪn kan maan nyian kun ɛmɔ, afɪ ɛmɔ anɪn mmie-mɔ nzɪ man Nyanmian.

Ewuetinngɛ mma'n-mɔ, bé nwɔnnaan'n tɪ sɛ?

³⁵ Nan sɔanlan bie 'ba bisa kɛ: “Bé mɔ b'a wu'n, bɛ 'tinngɛ sɛ? Sɛ bɛ tinngɛ kɔsɔ a, bé nwɔnnaan'n tɪ sɛ?” ³⁶ Sɛ ɛ bisa ɛjɔlɛ sɔa a, anɪn ɛ tɪ tomgban. Ɛ nzi man kɛ baka baa mɔ sɔanlan kɔ lua'n, ɔ kpɔlɔ kɔalaaka nán ɔ'a fifi ɔ? ³⁷ Like mɔ ɛ kɔ lua'n, sɛ abolowe o, sɛ *bele o, yí wa'n yê ɛ fun wula ɔ, nán yí baka'n yê ɛ kpɛ dua ɔ. ³⁸ Nyanmian man baka baa sɔ'n fifi ɔ kaci baka, Nyanmian man baka baa biala fifi kɛ yí nin'n tɪ yí'n. ³⁹ Mân nun anɪn ninngɛ'n kɔalaa mɔ bɛ de ɛnwɔnmian'n, bé nwɔnnaan'n tɪ ngacile ngacile. Ɔ le kulo menian'n-mɔ diɛ nun angɔnmɪn. Ɔ le naan'n-mɔ diɛ nun angɔnmɪn. Ɔ le nnɔnman'n-mɔ diɛ nun angɔnmɪn. Ɔ le ejue'n-mɔ kɔsɔ diɛ nun angɔnmɪn. ⁴⁰ Anwunno ɛlɔ ninngɛ'n-mɔ ɔ le kɛ bɛ si tɪ yí ɔ. Asɪ ɛwa diɛ'n-mɔ kɔsɔ ɔ le kɛ bɛ si tɪ yí ɔ. Anwunno ɛlɔ diɛ'n-mɔ le bé nganlanman diɛ nun angɔnmɪn. Asɪ ɛwa diɛ'n-mɔ kɔsɔ le bé nganlanman diɛ nun angɔnmɪn. ⁴¹ Senze'n tɪ yí tɪ anwɔn kanlanman diɛ, sala'n tɪ yí tɪ anwɔn kanlanman diɛ. Nzalama'n-mɔ kɔsɔ tɪ bé tɪ anwɔn nganlanman diɛ. Nzalama'n-mɔ muonun afian, ɔ le kɔn biala nɔn yí tɪ anwɔn kanlanman.

⁴² Kɛ ɛjɔlɛ'n tɪ yí nun ala anɪn man bé mɔ bɛ fi ewue nun bɛ 'ba tinngɛ'n. Sɔanlan m'ɔ kɔ wu mɔ bɛ kɔ sie yí'n, sɛ ɔ fi ewue nun tinngɛ a, ɔ nwu man fíí kún. ⁴³ Sɔanlan m'ɔ kɔ wu mɔ bɛ kɔ sie yí'n, ɔ tɪ nvuin, ɛsɛ ɔ le man anwɔnsɛlɛ. Nan sɛ ɔ fi ewue nun tinngɛ a, anɪn ɔ'a yɔ kanlanman, ɛsɛ anɪn yí nwɔn a yɔ si. ⁴⁴ Sɛ sɔanlan wu bɛ sie yí a, anɪn ɔ tɛ tɪ yí kulo sɔanlan nun ala. Nan sɛ ɔ fi ewue nun tinngɛ a, anɪn ɔ'a kaci wawɛ nun sɔanlan. Sɛ ɔ le anwɔnnaan nun sɔanlan an, anɪn ɔ le wawɛ nun

kɔsɔ sɔanlan. ⁴⁵ B'a hele wɔ Eहेले Ejɔle nun anun ke: *Adamɔn mɔ Nyanmian lili mɔa bɔli yí'n, ɔ bɔli yí ke ɔ'a a nyan ngvan.* Nan Kilisi m'ɔ ti Adamɔn m'ɔ li sian'n, Nyanmian bɔli yí ke ɔ'a a man menian'n-mɔ ngvan. ⁴⁶ Emɔ nían, anwɔnnaan nun sɔanlan'n di mɔa kwalaa nán ɔ'a tɔ wawɛ nun sɔanlan di'e'n. ⁴⁷ Adamɔn mɔ Nyanmian lili mɔa bɔli yí'n, ɔ le asie nun anwɔn nvutule'n y'ɔ bɔli yí ɔ. Nan Kilisi m'ɔ ti Adamɔn m'ɔ li sian'n, yí di'e ɔ fi nyanmiansɔ. ⁴⁸ Bé mɔ be ti asie nun asɔ menian'n, be ti ke Adamɔn mɔ be falɔ ngɛtɛ be bɔli yí'n. Nan bé mɔ be ti Nyanmian amma'n, be ti ke sɔanlan'n m'ɔ fi nyanmiansɔ'n. ⁴⁹ Kemɔ afi kikaala di'e ye ti ke sɔanlan'n mɔ be falɔ ngɛtɛ be bɔli yí'n, cian kɔn ye 'ba kaci ke sɔanlan'n m'ɔ fi nyanmiansɔ'n.

⁵⁰ Anianman-mɔ, ε 'nwun ejɔle mɔ mun kan mun kele emɔ'n. Ejɔle sɔ'n y'ɔ le ke like m'ɔ le anwɔnnaan nɔn moja'n, ɔ ngɔala man Nyanmian Belemgbin Mân nin anun elɔ kɔ. Like m'ɔ seci'n, ɔ ngɔala ɔ nga man ebele dahuu. ⁵¹ Emɔ tíe, mun 'ba han nvialie nun ejɔle kɔn mun kele emɔ. Ejɔle sɔ'n y'ɔ le ke yé kwalaa ye ngɔ yue man wu, nan yé kwalaa ye 'ba kaci. ⁵² ɔ 'yɔ nvu nun, be 'muan bé nyin be ti, mele mɔ be kɔ hu kɔnɔti kasion nun anun'n. Be ku nun an, bé mɔ b'a wu'n fi ewue nun 'ba tinngɛ. Se be tinngɛ a, be nwun man kún ese yé kwalaa ye 'ba kaci. ⁵³ ɔ sanlin ke anwɔnnaan'n m'ɔ wu'n, ɔ 'kaci anwɔnnaan m'ɔ nwu man kún ɔ. ⁵⁴ Mele mɔ anwɔnnaan'n m'ɔ wu'n kɔ kaci anwɔnnaan m'ɔ nwu man kún'n, anun Eहेले Ejɔle nin a kpɔn sɔ. Eहेले Ejɔle'n nwan:

B'a fin ewue asi b'a li yí sɔ kunnunmun.

⁵⁵ *Ewue, wɔ tunmin'n wɔ nin?*

Wó tunmin'n mɔ ɛ fa kun sɔanlan'n wɔ nin?

⁵⁶ Ɛte nin ati y'ɔ man ewue le tunmin ɔ kun sɔanlan ɔ. Ɛte'n kɔsɔ tunmin'n fi *Moyizɪ mala'n. ⁵⁷ Nan be mán ye lá Nyanmian asi, ɔ sanlɪn ke ye Mɪn Zozi Kilisi dunman nun, ɔ'a man ye di ɛte nin asɔ kunnunmun.

⁵⁸ Ɛhika ati, anianman ehulo mma, ɛmɔ jínlan bé ja nun kpunndiin kpa, nán be man like fí kaci ɛmɔ ajɔnlɪn, nan be lí ye Mɪn junman'n be hó bé nyunnun. Ɛmɔ ati tánlan sɔ ke junman'n mɔ ɛmɔ le di man ye Mɪn'n, ɔ ti man junman nvule.

16

Keti'n mɔ be 'tv be kɔ man

Zoluzalemɔn asɔnin mma'n-mɔ'n

¹ Ɛhi, m'ɔ tv de keti'n mɔ be 'tv be kɔ man Nyanmian menian'n-mɔ mɔ be wɔ Zoluzalemɔn'n, ɛmɔ yó yí ke n geleli Galasi mán nun anun asɔnin mma'n-mɔ'n. ² Mɔle daa, sɔanlan kɔn biala nían yí esika'n m'ɔ nyan yí nun anwɔn, ɔ fá kaan síe mɔ ɔ 'fa bɔka Nyanmian menian'n-mɔ ɔ. Nán be man mɪn ju ɛlɔ kɔalaaka nán b'a titi nditi. ³ Se mɪn ju ɛmɔ anwɔn ɛlɔ a, menian mɔ ɛmɔ a yi bé ke be fá ɛmɔ esika'n be hó Zoluzalemɔn'n, mɪn 'kele kalata mɪn tv sɔ mɪn man be kɔ. ⁴ Se ɔ di mɔ mɪn muonun mɪn kɔ bie a, mɪn nɔn bé ye 'kɔ.

Lika mɔ Pɔlv kulo ke ɔ kɔ'n

⁵ Se mɪn kpɛ Masedɔanɪn mán'n yue a, mɪn 'ba a ɛmɔ anwɔn ɛlɔ. ⁶ Se mɪn ba a, mɪn 'di kɔ yɔ ɛlesan kɔn ɛmɔ afian. Se Nyanmian bɔa a, mɪn kɔala ke mɪn tanlan ɛmɔ anwɔn ɛbele dede fɔsɛ'n sɪn. Yí die anun lika biala mɔ mɪn kulo ke mɪn kɔ'n, ɛmɔ kɔ soman mɪn. ⁷ Mɪn ngulo man ke mɪn kpɛ nun,

nan se Nyanmian bwa, mun kulo ke mun di ko yo elasan kun emo anwon ebete. ⁸ Nan kusu mun 'tanlan Efezi ewa dede *Pantekoto cian'n ju. ⁹ O sanlin ke junman kpili kpa anwon atun a tike a man min Efezi ewa. Nan kusu be mo be non min jin so'n sunlin.

¹⁰ Ehi, se Timote ju emo anwon elo a, emo so yi nun kanlanman. O sanlin ke o di ye Min junman'n ke mun di yi'n. ¹¹ Yi ti, swanlan fi' n'o fa yi nyin ci yi. Nan emo buka yi wo yi atun etue nun maan o ho anzununj o nun dede o sa bala to min. Afi mun le nwonnede yi non anianman'n-mo mo be holi somanlin yi'n.

¹² Ye nianman Apoloso die, m'an sele yi dede ke o non anianman ehunlin-mo, be ho nian emo abusu. Kikaala die, o nyanlin man yi nwon alaje. Nan se o nyan alaje a, o 'ko a nian emo abusu.

Afutu non ahin ebisa

¹³ Anianman-mo, emo sie be nwon ye, be tila be dedi nin anun sele kpa. Emo tila be ahunlin, nan be man be nwon bubu be. ¹⁴ Like biala mo emo 'yo'n, be yo yi ehulo nun.

¹⁵ Emo si Sitefanasi non yi awulo nin anun menian'n-mo. Akayi man nin anun, be ye be lili moa be leli Ejolekpa'n be lili o. Be di junman kpa be man Nyanmian menian'n-mo. Anianman-mo, mun sele emo kpa ke ¹⁶ emo bebele be nwon asi be man be kwalaa mo be di ye Min junman'n ke yi'n. ¹⁷ Min di Sitefanasi non Fotunatusi non Akayikusi be ewale nin anwon fe kpa. O sanlin ke b'a li emo aja nun. ¹⁸ Be ewale nin a man min lua a cici, o'a man emo kusu alva a cici. Menian sua-mo, emo nwun be a, be bu be kpa.

¹⁹ Asɔnɔn mma'n-mɔ kwalaa mɔ be wɔ Azi m̃n nɔn anɔn'n, bɛ nwan be 'bisa emɔ ahɔn. Akilasɔ nɔn Pilisi, bɛ kwalaa mɔ be yia bɛ awulo ebɛle be yɔ asɔnɔn'n, bɛ nwan be 'bisa emɔ ahɔn wɔ yɛ Mɔn dunman nɔn. ²⁰ Anianman'n-mɔ kwalaa mɔ be wɔ ɛwa'n, bɛ nwan be 'bisa emɔ ahɔn. Emɔ bɛsa bɛ nwɔn ahɔn be tɔ bɛ nwɔn nɔn ke anianman-mɔ yɔ yɛ'n be m̃n m̃n.

²¹ M̃n muonun yɛ mɔn kele ɛjɔle kpɔle ɛhɔ mɔn bisa emɔ ahɔn ɔ. ²² Sɔanlan m'ɔ ngulo man yɛ Mɔn'n, munnzue h̃n yɛ! Malanata, yɛ Mɔn le ba.

²³ Yɛ Mɔn Zozi yɛyila emɔ, ɔ nwɔn emɔ anwɔn anwunnvoe.

²⁴ Mɔn kulo emɔ kwalaaatin, ɔ sanlɔn ke yɛ kwalaa ye nɔn yɛ Mɔn Zozi Kilisi y'a yɔ kɔn.

Nyɥhyɛ Fɔfɔlɛ'n
Anyin: Nyɥhyɛ Fɔfɔlɛ'n New Testament

copyright © 1997 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Agni Sanvi

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2024-02-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

b4bf56fc-6e3d-5a7c-9f55-25d2c3645a88